

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНОЇ ТА ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО НАПИСАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ
З ПСИХОЛОГІЇ
для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти**

Житомир
Вид-во ЖДУ ім. І. Франка
2025

УДК 159.9:378.22(072)
М 52

*Рекомендовано до друку Вченою Радою
Житомирського державного університету імені Івана Франка
(протокол № 21 від 31.10.2025 року)*

Рецензенти:

Аврамчук О. С. – доктор психологічних наук, доцент, завідувач кафедри клінічної психології Українського католицького університету

Мітіна С. В. – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології, соціальної роботи та педагогіки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського

Котлова Л. О. – кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри психології, логопедії та інклюзивної освіти Житомирського державного університету імені Івана Франка

М 52 Методичні рекомендації до написання кваліфікаційної роботи з психології для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти / Уклад.: Г.В. Пирог, Н.Ф. Портницька. Вид. 3-тє, допов і перероб. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2025. 72 с.

Методичні рекомендації висвітлюють теоретичні, методичні та організаційні аспекти проведення психологічного дослідження; основні етапи підготовки кваліфікаційної роботи з психології другого (магістерського) рівня; вимоги до оформлення кваліфікаційної роботи.

В методичних рекомендаціях надано практичні поради магістрантам щодо написання й оформлення магістерської роботи та її прилюдного захисту. Наведені зразки титульного аркушу, змісту, вступу, оформлення літератури, відгуку наукового керівника, рецензії на роботу тощо.

Призначені для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня спеціальності «Психологія».

УДК 159.9:378.22(072)
© Г.В. Пирог, Н.Ф. Портницька, 2025
© Житомирський державний університет
імені Івана Франка, 2025

ЗМІСТ

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ПІДГОТОВКИ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ З ПСИХОЛОГІЇ ДРУГОГО (МАГІСТЕРСЬКОГО) РІВНЯ	5
2. ПРАВА ТА ОBOB'ЯЗКИ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ Й НАУКОВОГО КЕРІВНИКА	7
3. ВИМОГИ ДО КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ З ПСИХОЛОГІЇ МАГІСТЕРСЬКОГО РІВНЯ	9
4. СТРУКТУРА Й ЗМІСТ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ	10
5. ОФОРМЛЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ З ПСИХОЛОГІЇ МАГІСТЕРСЬКОГО РІВНЯ	14
5.1. Форматування тексту	14
5.2. Назви	15
5.3. Нумерація	15
5.4. Цитування та посилання на використані джерела	16
5.5. Таблиці	17
5.6. Ілюстрації	19
5.7. Примітки	21
6. ЕТАПИ ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ З ПСИХОЛОГІЇ МАГІСТЕРСЬКОГО РІВНЯ	21
6.1. Основні етапи магістерського дослідження з психології	21
6.2. Вступ	22
6.3. Розділ 1	28
6.4. Розділ 2	30
6.5. Розділ 3	32
6.6. Висновки	34
6.7. Написання наукових публікацій	35
7. ПУБЛІЧНИЙ ЗАХИСТ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ З ПСИХОЛОГІЇ МАГІСТЕРСЬКОГО РІВНЯ	36
7.1. Відгук наукового керівника	36
7.2. Попередній захист магістерських робіт	37
7.3. Рецензування магістерської роботи	38
7.4. Підготовка доповіді та презентації для захисту магістерської роботи	39
7.5. Захист магістерської роботи в Державній екзаменаційній комісії	39
7.6. Оцінювання магістерської роботи	40
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ	46
ДОДАТКИ	47
Додаток 1. Приклад оформлення титульної сторінки	47
Додаток 2. Приклад оформлення Змісту кваліфікаційної роботи	49
Додаток 3. Приклад написання Вступу	51
Додаток 4. Приклад написання Висновків	54
Додаток 5. Приклади оформлення бібліографічних описів у Списку використаних джерел і літератури	56
Додаток 6. Приклад оформлення Списку використаних джерел і	

літератури у кваліфікаційній роботі	57
Додаток 7. Приклад оформлення додатків	58
Додаток 8. Приклад анотації	59
Додаток 9. Приклад оформлення назв і нумерації розділів, підрозділів, пунктів, а також цитувань	61
Додаток 10. Завдання на кваліфікаційну роботу здобувача вищої освіти	62
Додаток 11. Приклад теоретичної моделі досліджуваного явища	64
Додаток 12. Приклад висновків до розділу 1	65
Додаток 13. Приклад висновків до розділу 2	66
Додаток 14. Приклад висновків до розділу 3	67
Додаток 15. Приклад Відгуку наукового керівника	69
Додаток 16. Приклад Рецензії на магістерську роботу	70
Додаток 17. Рекомендації щодо презентації кваліфікаційної роботи на захист	71

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ПІДГОТОВКИ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ З ПСИХОЛОГІЇ МАГІСТЕРСЬКОГО РІВНЯ

Методичні рекомендації до написання кваліфікаційної роботи з психології розроблені для здобувачів освітньо-професійних програм «Психологія. Психічне здоров'я особи та спільноти» і «Сімейна психологія» другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності С4 Психологія галузі знань С Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини.

Вимоги до написання кваліфікаційної роботи ґрунтуються на основних положеннях Закону України «Про вищу освіту», стандарту вищої освіти України із галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки, спеціальності 053 Психологія та інших державних документах, з урахуванням змісту та вимог Положення про кваліфікаційну (дипломну) роботу, Положення про організацію освітнього процесу та інших внутрішніх нормативних документів Житомирського державного університету імені Івана Франка; освітньо-професійних програм «Психологія. Психічне здоров'я особи та спільноти» і «Сімейна психологія» другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 053 Психологія; Методичних рекомендацій до написання кваліфікаційної роботи з психології для студентів ОП Психологія першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 053 Психологія та Методичних рекомендацій до виконання курсових робіт для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 053 Психологія.

У структурі сучасної вищої освіти в Україні *магістр* – це найвищий академічний (не науковий) освітньо-кваліфікаційний рівень. *Магістрантом* називається особа, яка навчається у магістратурі і завершує своє навчання в магістратурі самостійною науково-дослідною роботою – кваліфікаційною роботою, яка готується з метою її публічного захисту й отримання академічного ступеня магістра.

Кваліфікаційна робота з психології другого (магістерського) рівня є самостійним, закінченим науковим дослідженням з проблем психології, що має сукупність теоретичних і практичних положень, висновків і рекомендацій. Її виконання є обов'язковою складовою підготовки магістра психології та виступає головним критерієм його фахової компетентності. Кваліфікаційна робота є підсумковою роботою, яка дає змогу виявити рівень засвоєння здобувачем теоретичних знань та практичної підготовки за спеціальністю «Психологія».

Захист кваліфікаційної роботи є формою державної атестації здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти, на підставі якої Екзаменаційна комісія вирішує питання про присвоєння її автору освітнього ступеня магістра. Вона є ефективною формою перевірки якості теоретичної та практичної підготовки випускників до роботи за фахом психолога, важливим аспектом розвитку творчого мислення і розширення знань майбутніх спеціалістів.

Відповідно до освітньо-професійних програм «Психологія. Психічне здоров'я особи та спільноти» і «Сімейна психологія» у процесі написання кваліфікаційної роботи з психології здобувачі другого (магістерського) рівня вищої освіти розвивають загальні та спеціальні компетентності та мають продемонструвати програмні результати навчання.

Інтегральна компетентність:

Здатність вирішувати складні завдання і проблеми у процесі навчання та професійної діяльності у галузі психології, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій і характеризується комплексністю та невизначеністю умов і вимог.

Загальні компетентності (ОПП «Психологія. Психічне здоров'я особи та спільноти» і «Сімейна психологія»):

ЗК2. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.

ЗК3. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК4. Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК5. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.

ЗК6. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

ЗК7. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

ЗК8. Здатність розробляти та управляти проектами.

ЗК9. Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети.

ЗК10. Здатність спілкуватися іноземною мовою.

ЗК11. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

Спеціальні компетентності (ОПП «Психологія. Психічне здоров'я особи та спільноти»):

СК1. Здатність здійснювати теоретичний, методологічний та емпіричний аналіз актуальних проблем психологічної науки та / або практики.

СК2. Здатність самостійно планувати, організовувати та здійснювати психологічне дослідження з елементами наукової новизни та / або практичної значущості.

СК3. Здатність обирати і застосовувати валідні та надійні методи наукового дослідження та/або доказові методики і техніки практичної діяльності.

СК4. Здатність здійснювати практичну діяльність (тренінгову, психотерапевтичну, консультаційну, психодіагностичну та іншу залежно від спеціалізації) з використанням науково верифікованих методів та технік.

СК6. Здатність ефективно взаємодіяти з колегами в моно- та мультидисциплінарних командах.

СК8. Здатність оцінювати межі власної фахової компетентності та підвищувати професійну кваліфікацію.

СК9. Здатність дотримуватися у фаховій діяльності норм професійної етики та керуватися загальнолюдськими цінностями.

Спеціальні компетентності (ОПП «Сімейна психологія»):

СК1. Здатність здійснювати теоретичний, методологічний та емпіричний аналіз актуальних проблем психологічної науки та / або практики.

СК2. Здатність самостійно планувати, організовувати та здійснювати психологічне дослідження з елементами наукової новизни та / або практичної значущості.

СК3. Здатність обирати і застосувати валідні та надійні методи наукового дослідження та/або доказові методики і техніки практичної діяльності.

СК4. Здатність здійснювати практичну діяльність (тренінгову, психотерапевтичну, консультаційну, психодіагностичну та іншу залежно від спеціалізації) з використанням науково верифікованих методів та технік.

СК8. Здатність оцінювати межі власної фахової компетентності та підвищувати професійну кваліфікацію.

СК9. Здатність дотримуватися у фаховій діяльності норм професійної етики та керуватися загальнолюдськими цінностями.

СК11. Здатність вибудовувати конструктивну взаємодію під час здійснення психологічного обстеження та надання психологічної допомоги.

СК12. Здатність налагоджувати та здійснювати професійну взаємодію з професійною спільнотою в умовах євроатлантичної та європейської інтеграції.

Програмні результати навчання (ОПП «Психологія. Психічне здоров'я особи та спільноти» і «Сімейна психологія»):

ПР1. Здійснювати пошук, опрацювання та аналіз професійно важливих знань із різних джерел із використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

ПР2. Вміти організовувати та проводити психологічне дослідження із застосуванням валідних та надійних методів.

ПР3. Узагальнювати емпіричні дані та формулювати теоретичні висновки.

ПР7. Доступно і аргументовано представляти результати досліджень у писемній та усній формах, брати участь у фахових дискусіях.

ПР9. Вирішувати етичні дилеми з опорою на норми закону, етичні принципи та загальнолюдські цінності.

ПР10. Здійснювати аналітичний пошук відповідної до сформульованої проблеми наукової інформації та оцінювати її за критеріями адекватності.

ПР11. Здійснювати адаптацію та модифікацію існуючих наукових підходів і методів до конкретних ситуацій професійної діяльності.

2. ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ Й НАУКОВОГО КЕРІВНИКА ПІД ЧАС ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Відповідно до Положення про кваліфікаційну (дипломну) роботу Житомирського державного університету імені Івана Франка, під час роботи над кваліфікаційною роботою **здобувач** вищої освіти **зобов'язаний**:

– Чітко дотримуватися графіка виконання кваліфікаційної роботи, а у випадках його порушення давати аргументовані пояснення науковому керівнику та/ або завідувачу кафедри, яка відповідає за підготовку здобувача вищої освіти.

– Подавати, відповідно до календарного плану, науковому керівнику текст

кваліфікаційної (дипломної) роботи (частинами та в завершеному вигляді).

- Оформити кваліфікаційну (дипломну) роботу відповідно до діючих вимог до наукових робіт згідно з чинними стандартами.

- Дотримуватися вимог нормативних документів щодо академічної доброчесності, персонально відповідати за наявність академічного плагіату в кваліфікаційній (дипломній) роботі.

- Аргументовано й тактовно реагувати на зауваження наукового керівника та рецензента, давати обґрунтовані відповіді на запитання членів Екзаменаційної комісії та присутніх на публічному захисті (демонстрації) кваліфікаційної (дипломної) роботи.

Здобувач вищої освіти **має право:**

- Пропонувати власну тему кваліфікаційної роботи з обґрунтуванням її актуальності.

- Обирати наукового керівника.

- Порухувати питання перед кафедрою про заміну наукового керівника, якщо для цього є вагомі підстави.

- Мати повний доступ до всіх інформаційних баз даних та ресурсів Університету, бібліотеки, кафедри тощо.

- Користуватися допомогою наукового керівника в підготовці кваліфікаційної роботи.

- Ознайомитись із рецензією на кваліфікаційну роботу до її захисту.

- Здійснювати написання кваліфікаційної роботи шляхом побудови власної траєкторії навчання (наукового дослідження) з можливістю поєднання формальної, неформальної та інформальної освіти.

Із метою наукової професійної допомоги при підготовці кваліфікаційної роботи другого (магістерського) рівня на кафедрі призначається **науковий керівник**, який має науковий ступінь. Призначення наукового керівника та затвердження теми кваліфікаційної (дипломної) роботи здійснюється відповідним наказом ректора Університету.

Науковий керівник кваліфікаційної роботи **зобов'язаний:**

- Надавати здобувачу вищої освіти допомогу у виборі й обґрунтуванні теми, складанні плану та визначенні етапів виконання роботи, доборі джерел та обранні методів дослідження, написанні, оформленні роботи, підготовці її до публічного захисту тощо.

- Надавати допомогу у складанні завдання і календарного плану виконання роботи та контролювати його виконання.

- Проводити консультації для здобувача вищої освіти, який виконує кваліфікаційну роботу.

- Контролювати процес виконання кваліфікаційної роботи та періодично звітувати на засіданні кафедри про стан підготовки роботи на основі аналізу підготовлених здобувачем матеріалів.

- Надавати допомогу здобувачу вищої освіти в підготовці наукових публікацій за результатами дослідження і сприяти їх опублікуванню у наукових виданнях, матеріалах наукових конференцій та ін.

- Контролювати дотримання авторського права, виявляти плагіат, рекомендувати внести зміни до кваліфікаційної роботи здобувача вищої освіти.

- Надати письмовий відгук про кваліфікаційну роботу здобувача вищої освіти (з висновком щодо можливості її захисту) на попередній захист.

Науковий керівник кваліфікаційної роботи **має право:**

- Пропонувати тему кваліфікаційної роботи відповідно до власних наукових інтересів.

- Ознайомитись із рецензією на кваліфікаційну роботу здобувача до її захисту.

- Виступати на відкритому засіданні Екзаменаційної комісії, на якому відбувається публічний захист кваліфікаційної роботи, виконанням якої він керував.

3. ВИМОГИ ДО КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ З ПСИХОЛОГІЇ МАГІСТЕРСЬКОГО РІВНЯ

Тематика кваліфікаційних робіт з психології магістерського рівня щорічно розробляється викладачами випускаючої кафедри й пропонується магістрантам для розгляду. Проте магістранти самі можуть запропонувати тему роботи, виходячи з її актуальності та своїх наукових інтересів. Узгодження і кінцеве формулювання теми відбуваються в процесі консультацій з науковим керівником.

Кваліфікаційна робота з психології магістерського рівня виконується на основі вивчення спеціальної вітчизняної та зарубіжної літератури, останніх досліджень з обраної теми, а також результатів власних досліджень за-для вирішення конкретної проблеми, що визначена темою роботи.

Метою виконання магістерської роботи є набуття магістрантом вмінь і навичок самостійного науково-практичного дослідження конкретної проблеми з психології, розвиток відповідних компетентностей.

Основними завданнями магістерської роботи є:

- вивчення, узагальнення та систематизація теоретико-методологічних засад з обраного напрямку дослідження;

- планування і проведення емпіричного дослідження з обраної психологічної проблеми;

- обробка та узагальнення результатів емпіричного дослідження, розробка теоретичних та практичних рекомендацій з вирішення конкретних науково-практичних завдань;

- формування вміння формулювати наукові судження та висновки, логічно і послідовно їх викладати, публічно захищати результати наукових пошуків.

Кваліфікаційна робота має бути написана *державною мовою, науковим стилем* із логічним й аргументованим викладом матеріалу. Анотація кваліфікаційної роботи подається українською та англійською мовою. Мовою оригіналу подаються бібліографічні описи у списку використаних джерел та літератури.

Вимоги до кваліфікаційної роботи з психології магістерського рівня:

- актуальність теми та науковий підхід до вирішення проблеми, який відповідає сучасному стану психологічної науки, перспективам її розвитку та / або практичним завданням у сфері психологічної діяльності;
- чітке формулювання об'єкту й предмету, мети й завдань, гіпотези, методів дослідження;
- систематизація та аналіз опрацьованих джерел, з обов'язковим залученням монографій, дисертаційних досліджень, фахових наукових статей;
- повне, логічне й аргументоване розкриття теми;
- використання методів науково-психологічного дослідження;
- дотримання основних принципів проведення емпіричних досліджень у психології;
- узагальнення та обґрунтування результатів, розробка рекомендацій з вирішення проблеми, формулювання висновків;
- відповідність вимогам до оформлення наукових робіт;
- апробація результатів дослідження через публікації тез і статей у збірниках наукових праць, виступи на конференціях тощо.

Відповідно до наукової етики та чинних стандартів, кваліфікаційна робота з психології має відповідати вимогам *академічної доброчесності*, які передбачають:

- надання достовірної інформації про факти, результати досліджень і використані джерела;
- посилання на авторів і джерела інформації у разі використання праць і досліджень інших науковців, тощо.

Обсяг основного тексту кваліфікаційної роботи з психології магістерського рівня складає 60-70 сторінок. До цього обсягу не включають Список використаних джерел та літератури, Додатки, але всі сторінки цих частин роботи підлягають суцільній нумерації. Загальний обсяг роботи не регламентований.

4. СТРУКТУРА Й ЗМІСТ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

Кваліфікаційна робота з психології магістерського складається з частин:

- Титульна сторінка;
- Анотація;
- Зміст;
- Перелік умовних позначень і скорочень (за потреби);
- Вступ;

- Основна частина, що складається з трьох розділів, кожен із яких складається із підрозділів і завершується висновками до розділу;
- Висновки;
- Список використаних джерел та літератури;
- Додатки.

Титульна сторінка є першою сторінкою кваліфікаційної роботи й містить наступні відомості (приклад у Додатку 1):

- Повні назви міністерства, університету, факультету, кафедри, на якій виконано роботу;
- Реєстраційний номер і дата реєстрації роботи;
- Тема кваліфікаційної роботи;
- Повна назва документа (кваліфікаційна робота);
- Рівень вищої освіти, спеціальність, освітня програма, група, прізвище, ім'я та по батькові здобувача вищої освіти;
- Посада, науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я та по батькові наукового керівника;
- Рекомендація до захисту кафедрою, на якій відбувався попередній захист, із зазначенням дати й номера протоколу, імені та прізвища завідувача кафедри та з його підписом;
- Місто й рік захисту кваліфікаційної роботи.

На **звороті титульної сторінки** зазначається:

- Дата захисту;
- Одержана оцінка (за 100-бальною, університетською та шкалою ЄКТС);
- Підписи голови, членів та секретаря Екзаменаційної комісії (із зазначенням імен та прізвищ).

Скорочення у назвах міністерства/відомства, вищого навчального закладу та теми курсової роботи не допускаються.

Анотація кваліфікаційної роботи – короткий виклад її основного змісту з представленням основних результатів дослідження, яку розміщують після титульної сторінки з нової сторінки.

На початку анотації дається бібліографічний опис роботи, де вказуються прізвище, ім'я та по батькові здобувача вищої освіти; тема кваліфікаційної роботи; рівень вищої освіти; спеціальність (шифр і назва); назва освітньої програми; найменування закладу вищої освіти; місто й рік; кількість сторінок роботи. У тексті анотації стисло зазначають об'єкт, предмет, мету, завдання і методи дослідження; подаються результати дослідження; вказується наукова новизна й практичне значення. Останнім рядком подають ключові слова (до 10, через кому, у називному відмінку), які полегшують тематичний пошук. Приклад анотації подано у додатку 8.

Обсяг анотації становить не більше 2 сторінок.

Анотація пишеться державною мовою та дублюється іноземною (англійською) з нової сторінки.

Зміст кваліфікаційної роботи подають на початку роботи, після анотації.

Він має відповідати структурі роботи та містить усі заголовки (приклад у Додатку 2): ВСТУП, ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ І СКОРОЧЕНЬ (за необхідності), номери й назви РОЗДІЛІВ, підрозділів (іноді також пунктів), ВИСНОВКИ, СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ, ДОДАТКИ. Навпроти кожного рядка змісту надаються номери сторінок, які вказують на початок викладення матеріалу у тексті.

Назви структурних елементів у Змісті і в тексті кваліфікаційної роботи мають бути ідентичними.

Форматування тексту Змісту таке саме, як і основного тексту роботи (див. 5.1), обсяг Змісту 1-2 сторінки.

Перелік умовних позначень і скорочень може бути поданий за необхідності, якщо в кваліфікаційній роботі вжита специфічна термінологія, а також використано малопоширені умовні позначення, символи, скорочення.

Вступ розкриває сутність і стан наукової проблеми та її значущість, підстави і вихідні дані для розробки теми, обґрунтування необхідності проведення дослідження (приклад у додатку 3). Обсяг вступу становить близько 5% від основного обсягу роботи, що дорівнює 3-4 сторінкам.

Окремими рубриками вступу, які не є заголовками, а маркуються у тексті напівжирним шрифтом, є актуальність дослідження, об'єкт і предмет дослідження, гіпотеза дослідження, мета і завдання дослідження, методологія дослідження, наукова новизна, теоретичне та практичне значення дослідження, апробація результатів дослідження, структура роботи (детальніше описано в 6.2).

Основна частина кваліфікаційної роботи є логічно структурованим текстом, який розгортається від теоретичного аналізу проблеми до емпіричного дослідження та практичних розробок. Обсяг основної частини становить 90% від основного обсягу роботи.

Основна частина кваліфікаційної роботи складається з **3 розділів** (теоретичного, організаційного, емпіричного) і підрозділів, можливі пункти. Рекомендовано у кожному розділі виділяти 3-4 підрозділи, які, в свою чергу, можуть поділятися на 2-4 пункти для кращої структуризації та логічності викладення матеріалу. В усіх структурних частинах кваліфікаційної роботи має простежуватися відносна завершеність і пов'язаність з іншими частинами (детальніше описано в 6.3-6.5).

Кожен розділ починається з нової сторінки. Розділи мають бути пропорційні за обсягом і відповідати завданням дослідження поставленої проблеми. Кожен абзац тексту повинен містити в собі певну думку, виражену однією або кількома фразами чи реченнями.

Обов'язковим є те, щоб текст кожної структурної частини (підрозділу, пункту) відповідав його назві, тому після підготовки тексту його треба перечитати, проаналізувати і при виявленні розбіжностей між назвою і текстом,

узгодити й уточнити назву.

В кінці кожної структурної частини тексту (підрозділу, пункту) має бути узагальнення написаного, що має відповідати назві цієї частини. Такі підсумки – це стисла, у 2-3 реченнях, відповідь на питання, що поставлене у назві. Їх пишуть в останньому абзаці, починаючи з висловів типу «Таким чином, ...», «Отже,» тощо.

У кінці кожного розділу має бути окремий підрозділ **«Висновки до розділу 1 (або 2, 3)»** зі стислим викладенням наведених у розділі результатів, до яких магістрант самостійно дійшов у результаті проведеного аналізу. Обсяг Висновків до розділу складає близько 1 сторінки, й вони не пишуться з нової сторінки.

У загальних **Висновках** наприкінці роботи підводяться підсумки проведеного дослідження, стисло викладаються основні здобуті наукові та практичні результати, які сприяли розв'язанню завдань роботи та наукової проблеми дослідження (приклад у додатку 4.).

Обсяг висновків у магістерській роботі становить близько 5% від загального обсягу роботи, що дорівнює 3-4 сторінкам (детальніше описано в 6.6).

Висновки складають основу доповіді здобувача вищої освіти перед Екзаменаційною комісією під час захисту кваліфікаційної роботи.

Список використаних джерел та літератури містить бібліографічні описи використаних джерел, опрацьованих здобувачем під час роботи над дослідженням. В магістерській роботі він має містити не менш 60 найменувань – менша кількість джерел може свідчити про поверховість дослідження, а надмірність джерел – про компілятивний характер роботи.

Список складається із вітчизняної і зарубіжної наукової та спеціальної літератури, фахових видань, зокрема розташованих у міжнародних наукометричних базах та інформаційних ресурсах Інтернету. До списку слід включати монографії, автореферати, статті із наукових збірників, фахових журналів, провідні праці у даній галузі, публікації наукового керівника (відповідні тематиці дослідження), публікації автора роботи. ***ВІКІПЕДІЯ, підручники та студентські наукові роботи не вважаються науковими джерелами і до списку не включаються.***

У списку мають переважати найсучасніші публікації у контексті теми дослідження, видані за останні 5-10 років. Праці більш раннього періоду використовуються обмежено, якщо немає більш сучасних, а радянського періоду – тільки у випадку їхньої крайньої необхідності, наприклад, може згадуватися засновник методологічного напрямку.

В магістерській роботі необхідно використовувати зарубіжні публікації, видані іноземною мовою. У списку бажано мати не менше 10% таких джерел.

Джерела, які опубліковані російською мовою в будь-якій країні, а також джерела іншими мовами, якщо вони опубліковані на території росії та білорусі, не включаються до списку джерел та не аналізуються в роботі.

Всі вказані у списку джерела мають згадуватися / цитуватися у тексті кваліфікаційної роботи.

При оформленні списку використаних джерел слід дотримуватися сучасних вимог стосовно правил складання бібліографічного опису джерел, а саме ДСТУ 8302:2015, наказ МОН № 40 від 12.01.2017 р. Приклад оформлення бібліографічних описів подано у додатку 5, Списку використаних джерел та літератури до кваліфікаційної роботи – у додатку 6.

Всі джерела у Списку використаних джерел та літератури вказуються тією мовою, якою вони видані.

Джерела потрібно розміщувати в алфавітному порядку прізвищ перших авторів або заголовків (у випадку відсутності автора праці). Першими йдуть джерела кирилицею, потім латиницею.

До **Додатків** доцільно включати матеріали, потрібні для повноти розкриття теми та сприйняття роботи.

В додатках подають у повному обсязі розроблену або модифіковану автором кваліфікаційної роботи методику. Загальновідомі методики не треба включати до додатків, достатньо в тексті при їх згадуванні дати посилання на джерело, звідки вони були взяті.

В додатках **обов'язково** мають бути таблиці з первинними (вихідними) індивідуальними даними, що були отримані в результаті емпіричного дослідження. У стовпчиках таких таблиць подаються номери (або коди) досліджуваних, показники (шкали) психодіагностичних методик, відповіді на анкети, допоміжні дані тощо (приклад у додатку 7).

Додатки розміщують після Списку використаних джерел та літератури. На сторінці першого додатку зверху симетрично відносно тексту друкують слово «**ДОДАТКИ**» напівжирним шрифтом, прописними літерами. Нижче у правому верхньому куті малими літерами з першої великої, нежирним шрифтом друкується слово «Додаток» і цифра, що позначає додаток; нижче по центру йде заголовок, надрукований малими літерами з першої великої, напівжирним шрифтом (див. додаток 7). Додатки подаються у порядку появи посилань на них у тексті роботи і позначаються послідовною нумерацією арабськими цифрами.

Текст в додатках може друкуватися меншим шрифтом та з меншим інтервалом.

5. ОФОРМЛЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ З ПСИХОЛОГІЇ МАГІСТЕРСЬКОГО РІВНЯ

5.1. Форматування тексту

Електронний варіант кваліфікаційної роботи набирають у програмі Microsoft Office Word з наступними показниками форматування тексту:

- формат А4;
- орієнтація книжкова;
- шрифт тексту – Times New Roman,
- розмір кегля – 14;

- міжрядковий інтервал – 1,5;
- інтервал між абзацами – 0, тобто відстань між абзацами така сама, як у межах абзацу;
- відступ першого рядка (для основного тексту) – 1,25 см;
- поля: верхнє і нижнє – 2 см, лівє – 3 см, правє – 1 см; від краю до колонтитулів: зверху й знизу 1,5 см;
- вирівнювання з обох сторін;
- без переносів складів слів.

5.2. Назви

Кожну структурну частину кваліфікаційної роботи, а саме «ЗМІСТ», «ВСТУП», «РОЗДІЛ», «ВИСНОВКИ», «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ», «ДОДАТКИ», «АНОТАЦІЯ», починають з нової сторінки. Заголовки цих структурних частин роботи друкують напівжирним шрифтом великими літерами з вирівнюванням по центру без абзацного відступу і без крапки в кінці.

Після слова «РОЗДІЛ» ставиться порядковий номер без крапки, а потім з нового рядка друкують заголовок розділу великими літерами напівжирним шрифтом симетрично тексту.

Заголовки підрозділів друкують звичайними літерами з першої великої (як у реченнях), з абзацного відступу напівжирним шрифтом, з вирівнюванням за шириною. Крапку в кінці заголовка не ставлять.

Заголовки пунктів друкують звичайними літерами з першої великої (як у реченнях), з абзацного відступу напівжирним шрифтом в підбір до тексту. В кінці заголовка ставиться крапка. *Наприклад:*

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ, ЯКІ ЗНАХОДЯТЬСЯ У СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ ОБСТАВИНАХ

1.1. Проблема професійного самовизначення в психології

1.1.1. Поняття та зміст професійного самовизначення. Проблема вибору професії постає перед кожною людиною у певний віковий період...

Підрозділи, пункти та висновки до розділів (тобто частини, які входять до розділів) не починають з нових сторінок, вони йдуть на сторінках одне за одним.

Відстань між заголовком і наступним текстом (за винятком пунктів) повинна становити один пропущений рядок; від попереднього тексту назви відділяються одним пропущеним рядком (приклад у додатку 9).

5.3. Нумерація

Нумерація сторінок магістерської роботи має бути наскрізною арабськими цифрами і проставлятися у правому верхньому куті аркуша без крапки. На титульному аркуші номер сторінки не ставиться, хоча він входить до

загальної нумерації сторінок. Формат номерів сторінок – Times New Roman, 11 кегль.

Заголовки структурних частин кваліфікаційної роботи «ЗМІСТ», «ВСТУП», «ВИСНОВКИ». «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ», «ДОДАТКИ», «АНОТАЦІЯ» не нумерують.

Нумерацію розділів, підрозділів, пунктів, рисунків (малюнків), таблиць подають арабськими цифрами без знаку «№». Крім номера, такі частини мають назву (приклад у додатку 9).

Номер розділу ставлять арабськими цифрами після слова «РОЗДІЛ», без крапки, а потім з нового рядка друкують заголовок розділу великими літерами напівжирним шрифтом симетрично тексту.

Підрозділи нумерують у межах кожного розділу. Номер підрозділу складається з номера розділу і порядкового номеру підрозділу, між якими ставлять крапку. Наприкінці номера підрозділу ставиться крапка, яка відмежовує номер від назви, наприклад, «**2.3. Вибірка дослідження**» (третій підрозділ другого розділу).

Пункти нумерують у межах кожного підрозділу – номер складається з порядкових номерів розділу, підрозділу, пункту, між якими ставлять крапку. В кінці номера повинна стояти крапка, наприклад, «**1.3.2.**» (другий пункт третього підрозділу першого розділу).

5.4. Цитування та посилання на використані джерела та літературу

При написанні наукової роботи магістрант обов'язково повинен цитувати наукові праці та робити посилання на використані джерела. Такі посилання дають змогу відшукати первинні матеріали і перевірити достовірність поданих відомостей і цитованого тексту, допомагають з'ясувати зміст та результати дослідження, мову тексту, обсяг.

Цитування джерел може бути прямим або непрямим. При прямому цитуванні подають частину авторського тексту із джерела в оригіналі, виділяючи її лапками; в кінці цитати дають посилання у квадратних дужках. При непрямому цитуванні у роботі подається частина авторського тексту у викладі магістранта, максимально приближеному до оригіналу, через слова «*автор такий-то вважає, що...*» і далі текст без лапок; в кінці також подається посилання на джерело у квадратних дужках. Можуть бути посилання після прізвища науковця, якщо про згадану працю йдеться узагальнено (приклади у додатку 9).

Посилання на джерела слід зазначати порядковим номером за Списком використаних джерел та літератури, виділеним двома квадратними дужками: перша цифра у квадратних дужках відповідає номеру джерела у списку використаних джерел, друга – номеру сторінки. *Наприклад:*

Р. Ліхі пояснює проблему тривожності через теорію емоційних схем, розроблену ним для кращого розуміння взаємозв'язку між емоціями, мисленням і поведінкою [32].

Ч. Фолкен акцентує увагу на ролі негативних автоматичних думок у розвитку тривожності: «Індивіди можуть мати схильність до сприйняття ситуацій як небезпечних через певні шаблони мислення, що сприяє виникненню тривоги. [66, с. 7].

Цитування робиться українською мовою і має максимально відповідати змісту тексту першоджерела, без довільного скорочення та перекручувань думок автора. Пропуск слів позначається трьома крапками.

5.5. Таблиці

Кваліфікаційна робота може супроводжуватися значними обсягами матеріалу, який необхідно групувати в таблиці.

В таблицях може бути представлено *узагальнення теорій та підходів* щодо досліджуваного явища, різноманіття визначень ключових понять дослідження, приклади психічних явищ тощо. Такі таблиці, як правило, подаються у **Розділі 1. Наприклад***:

Таблиця 1.1

Дефініція поняття «адаптація» в науковій літературі

Визначення	Автор [джерело]
Адаптація є невід’ємною характеристикою людини, яка безпосередньо впливає на ступінь її включення до соціальних відносин, як наслідок, в освітній процес. Це процес взаємодії середовища і особистості, який відбувається на різних рівнях (біологічному, психологічному, соціальному) та забезпечує стійке і цілеспрямоване реагування на змінювані умови середовища	Сікора Я. [62, с. 137-138]
Багатоаспектний процес пристосування до середовища людини	Цирковникова І. [67]
Визначена як мінімальне пристосування до середовища, яка дозволяє вижити. Адаптація найчастіше відноситься до основних біологічних та економічних умов, які забезпечують виживання	Budyta-Budzyńska M. [4, с. 46]
Це водночас рівновага між середовищем і організмом і процес пристосування до умов середовища, що змінюються. Завдяки процесу адаптації досягається оптимізація функціонування систем організму і збалансованість його в системі “людина-середовище”. Адаптивність особистості визначається ступенем розвитку в неї здатності до психічної регуляції	Лиман А.А. [66, с. 295]
Міжкультурна адаптація, в широкому значенні слова розуміється як складний процес, завдяки якому людина досягає відповідності (сумісності) з новим культурним середовищем, а також результат цього процесу	Смокова Л.С. [64, с. 65]
Адаптація – соціально-психологічний і психофізіологічний процес пристосування особистості або соціальної групи до нових умов соціального середовища в місцях заселення	Лютак О.З. [53, с. 810]

* з кваліфікаційної роботи Безручук С. Психологічні особливості адаптації осіб, які виїхали за кордон під час війни. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2024.

У **Розділі 2** подаються таблиці, які відображають **елементи дослідження, методичне / діагностичне забезпечення** емпіричного дослідження, шкали методик з розподілом балів, тощо. *Наприклад**:

Таблиця 2.1

Схема проведення дослідження

Мета	Визначити відмінності у проявах соціальної тривожності у здобувачів вищої освіти денної і заочної форм навчання
Місце та час проведення	ЖДУ ім. І.Франка, вересень-жовтень 2024 року.
Вибірка	76 досліджуваних, з них: 38 здобувачів денної форми, 38 здобувачів заочної форми здобуття освіти; 38 бакалаврів, 38 магістрантів
Стратегія	Неекспериментальна, зіставлення – порівняння показників соціальної тривожності між групами здобувачів денної і заочної форм, першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів
Методи	- Авторська анкета; - Шкала Лібовіца; - Авторська модифікація тесту шкільної тривожності Філіпса; - Методи математичної статистики (коефіцієнт кореляції Пірсона, t-критерій Стюдента)
Форма проведення	Індивідуальне опитування через Google форму

В таблицях первинних даних наводять **індивідуальні показники**, що було отримано під час емпіричного дослідження. Такі таблиці подаються в **додатках** (див. додаток 7).

В **Розділі 3** подають таблиці, що є результатом **обробки й аналізу статистичних показників**, отриманих в результаті дослідження, наприклад, відсотковий розподіл чи середні значення по підгрупах досліджуваних. Такі таблиці сприяють виявленню і формулюванню певних закономірностей, відбивають новизну. *Наприклад**:

Таблиця 3.2

Рівень академічної тривожності здобувачів вищої освіти за модифікованою методикою Філіпса, у %

Форма здобуття освіти	Академічна тривожність					
	висока		підвищена		низька	
	Бакалавр	Магістр	Бакалавр	Магістр	Бакалавр	Магістр
денна	—	—	18,4	7,9	50,0	23,7
заочна	—	—	2,7	—	28,9	68,4

Всі таблиці мають згадуватися в тексті роботи, при цьому слово «таблиця» в тексті пишуть скорочено, наприклад: «... в табл. 3.2». Таблицю слід розташовувати безпосередньо після тексту, у якому вона згадується вперше, або на наступній сторінці.

* з кваліфікаційної роботи Нестерчук О. Особливості соціальної тривожності здобувачів вищої освіти різних форм здобуття освіти. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2024.

Таблиці нумерують послідовно в межах розділу (за винятком таблиць, поданих у додатках). У правому верхньому куті над відповідним заголовком таблиці розміщують напис «Таблиця» із зазначенням її номера. Номер таблиці має складатися з двох цифр: номера розділу та порядкового номера таблиці, між якими ставиться крапка. Наприклад: «Таблиця 1.2» (друга таблиця першого розділу). Назву таблиці друкують напівжирним шрифтом по центру. Назва має бути стислою і відбивати зміст таблиці.

Заголовки граф таблиці починають із великої літери, а підзаголовки – з малої, якщо вони складають одне речення з заголовком. Підзаголовки, що мають самостійне значення, пишуть із великої літери. В кінці заголовків і підзаголовків таблиць крапки й коми не ставлять. Заголовки і підзаголовки граф приводяться в називному відмінку в однині.

Після таблиці ставиться пробіл для відокремлення її від основного тексту.

5.6. Ілюстрації

За-для унаочнення та узагальнення даних наукового дослідження у кваліфікаційній роботі використовують ілюстрації. **Ілюстраціями** в магістерських роботах з психології є схеми, діаграми, гістограми тощо.

Схема – це зображення, що передає основну ідею будь-якого процесу або явища, показує взаємозв'язок його головних елементів за допомогою умовних позначок. **У вигляді логічно-понятійної схеми магістранти мають представити теоретичну модель досліджуваного явища. Наприклад**:**

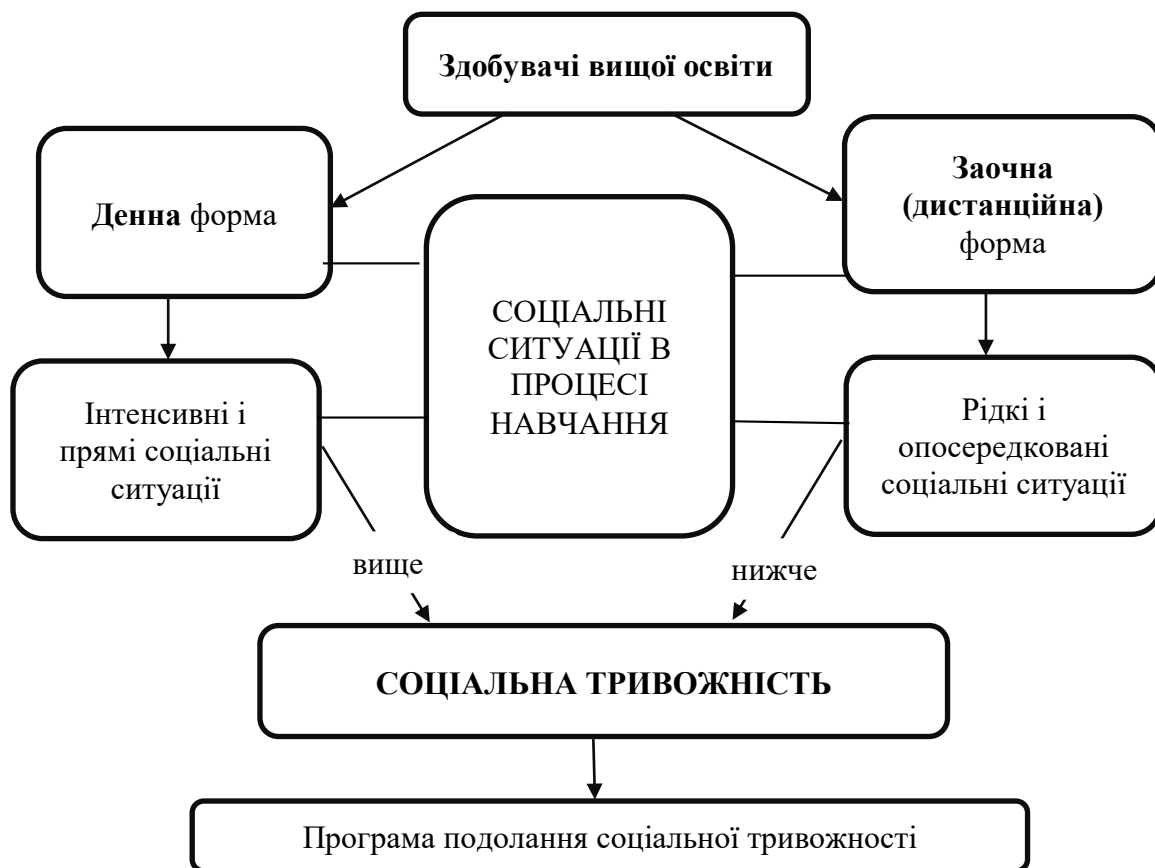

Рис. 1.5. Теоретична модель соціальної тривожності на денній та заочній (дистанційній) формах навчання

Діаграма – спосіб графічного зображення узагальнених даних, що наочно показує співвідношення між різними величинами, які порівнюються. У наукових роботах з психології найбільше поширення одержали діаграми секторні (кругові) і стовпчасті (гістограми) для відображення узагальнених емпіричних даних.

У випадках, коли емпіричні показники розподіляються у межах 100%, доцільним є використання секторних / кругових діаграм. *Наприклад**:

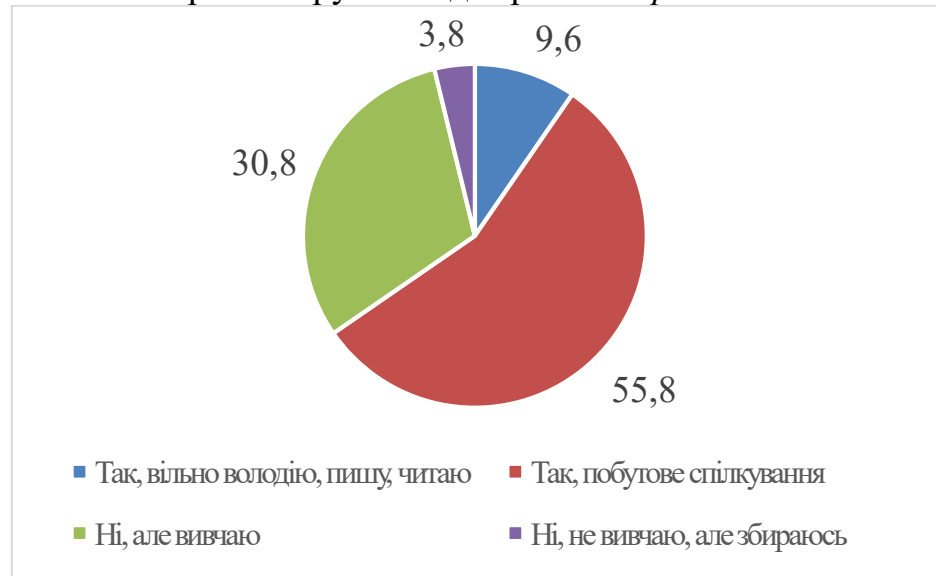

Рис. 2.2. Рівень володіння мовою українських мігрантів у Німеччині згідно опитування, у %

Але частіше застосовують стовпчасті гістограми, які підходять для різних варіантів розподілу числових показників отриманих результатів. *Наприклад***:

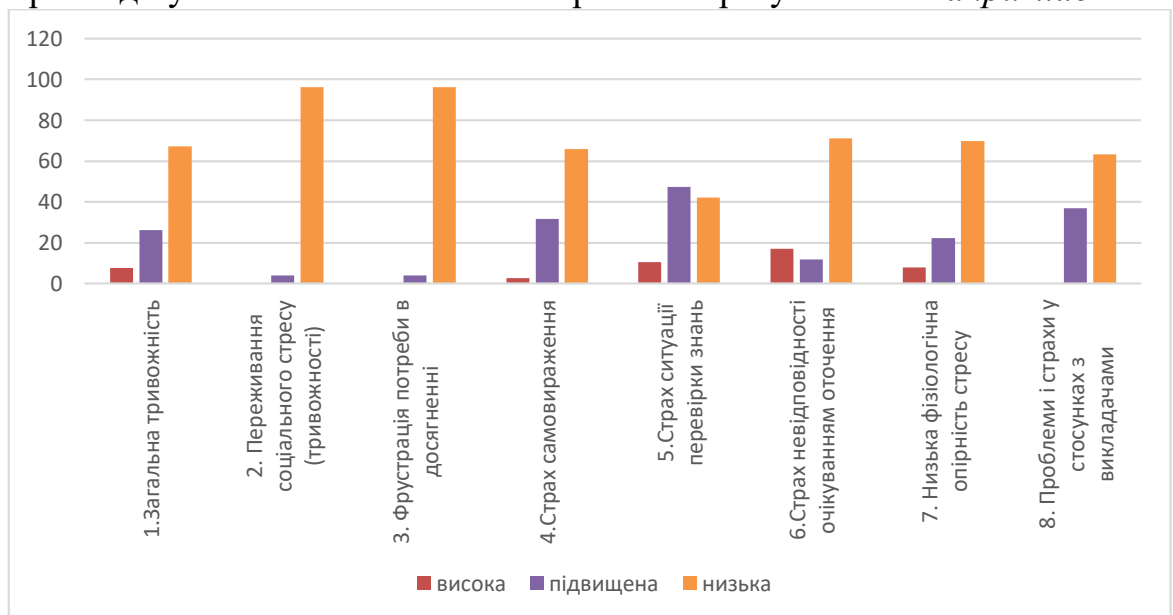

Рис. 3.3. Показники академічної тривожності здобувачів вищої освіти за модифікованою методикою Філіпса, у %

* з кваліфікаційної роботи Безручук С. Психологічні особливості адаптації осіб, які виїхали за кордон під час війни. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2024.

** з кваліфікаційної роботи Нестерчук О. Особливості соціальної тривожності здобувачів вищої освіти різних форм здобуття освіти. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2024.

Всі види ілюстративного матеріалу в тексті кваліфікаційної роботи необхідно супроводити *підписом*, який складається зі скороченого слова «Рис. __», порядкового номера та назви. *Номер* рисунку складається з двох цифр: номера розділу і порядкового номера ілюстрації, між якими та перед назвою ставиться крапка. *Назва* ілюстрації характеризує зображене в найбільш стислій формі. За необхідності надаються пояснювальні дані щодо умовних позначень в ілюстрації.

Підпис розміщують безпосередньо під ілюстрацією. Після нього ставиться пробіл для розділення рисунку та основного тексту.

Кожна ілюстрація повинна відповідати тексту, тому ілюстрації розміщуються безпосередньо після тексту, де згадуються вперше, або на наступній сторінці.

5.7. Примітки

Якщо є потреба пояснення окремих положень тексту, таблиці або ілюстрації, використовують *примітки*, які розташовують безпосередньо після тексту, таблиці, ілюстрації, яких вони стосуються.

Слово «Примітка» («Примітки») друкують із великої літери та з абзацного відступу, не підкреслюють. Якщо примітка одна, то її не нумерують і після слова «Примітка» ставлять крапку, а потім з великої літери в тому ж рядку починають текст примітки. Якщо приміток на одному аркуші (до таблиці, ілюстрації) кілька, то після слова «Примітки» ставлять двокрапку. Наприклад:

Примітки:

1. ...
2. ...

6. ЕТАПИ ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ З ПСИХОЛОГІЇ МАГІСТЕРСЬКОГО РІВНЯ

6.1. Основні етапи магістерського дослідження з психології

Робота над магістерським дослідженням розпочинається з вибору теми і завершується захистом кваліфікаційної роботи на засіданні державної атестаційної комісії.

Здобувач вищої освіти має право вибирати наукового керівника та тему згідно своїх інтересів і можливостей проведення дослідження. Після узгодження з науковим керівником та схвалення на засіданні кафедри тема формулюється та подається на затвердження на вчену раду університету.

Магістрант заповнює *Завдання на кваліфікаційну роботу здобувача вищої освіти* (додаток 10) і узгоджує *Календарний план*, що є його частиною, з науковим керівником. Завдання на кваліфікаційну роботу здобувача вищої освіти друкується в 2 екземплярах, підписується здобувачем і керівником. Один екземпляр залишається у здобувача вищої освіти, другий – подається на кафедру соціальної та практичної психології.

Підготовка магістрантом кваліфікаційної роботи здійснюється згідно затвердженого календарного плану у Завданні на кваліфікаційну роботу

здобувача вищої освіти, у якому визначено етапи й терміни підготовки магістерської роботи.

Основні **етапи виконання** кваліфікаційної роботи магістерського рівня:

- у 1 семестрі – вибір та затвердження теми кваліфікаційної роботи, призначення наукового керівника, складання Змісту і Списку використаних джерел та літератури, опрацювання джерел і проведення теоретичного дослідження, написання Вступу та 1 розділу. Про виконання завдань цього етапу здобувачі звітуються наприкінці 1 семестру на засіданні кафедри;
- у 2 семестрі – планування, підбір методів та методик емпіричного дослідження, написання 2 розділу роботи, проведення емпіричного дослідження, а також підготовка першої публікації за результатами теоретичного аналізу проблеми дослідження. Про виконання завдань цього етапу здобувачі звітуються наприкінці 2 семестру на засіданні кафедри;
- у 3 семестрі – кількісна та якісна обробка результатів емпіричного дослідження, їхній аналіз, складання практичних рекомендацій за результатами дослідження, написання 3 розділу, Висновків, а також підготовка другої публікації за результатами емпіричного дослідження. Цей етап закінчується попереднім захистом кваліфікаційної роботи на кафедрі;
- прилюдний захист магістерської роботи на засіданні державної атестаційної комісії.

Виконання етапів підготовки кваліфікаційної роботи контролює науковий керівник та завідувач кафедри.

6.2. Вступ

Вступ є ключовою частиною наукової роботи, у якій обґрунтовується значущість дослідження (приклад у додатку 3), він складає близько 5% від основного обсягу роботи.

Вступ пишеться на початку дослідження, і по мірі написання кваліфікаційної роботи доповнюється та редагується. Остаточне редагування Вступу доцільно виконувати на завершальній стадії дослідження, коли проблема постає перед автором у повному обсязі.

Вступ має бути повністю авторським текстом, тому посилання на джерела у ньому не ставляться.

Вступ складається з окремих частин, які характеризують логіку та методологічні засади дослідження, і включає: актуальність дослідження, об'єкт і предмет дослідження, гіпотезу дослідження, мету і завдання дослідження, методологію дослідження, наукову новизну, теоретичне та практичне значення дослідження, апробацію результатів дослідження, структуру роботи.

Актуальність дослідження. Актуальність передбачає висвітлення важливості обраної теми для суспільства, галузі, спеціальності і визначається співвідношенням між відомим і невідомим, між вивченим та потребою у новому знанні. Тому актуальність складається з окреслення проблеми, що існує, суспільного запиту на вирішення проблеми та стислого огляду вже наявних досліджень в цій області.

Спочатку визначається запит на дослідження проблеми, *наприклад**:

***Актуальність дослідження.** Військовослужбовці, котрі виконують бойові завдання в зоні воєнних дій, перебувають в умовах, де часто бувають травми різного характеру, зокрема травми головного мозку. Травми головного мозку – одна з найгостріших актуальних проблем сьогодення України, оскільки внаслідок повномасштабної війни на території нашої країни ризик отримання черепно-мозкової травми мають як військовослужбовці, так і цивільні особи. Черепно-мозкові травми (ЧМТ) спричиняють різноманітні когнітивні порушення, які виражаються в погіршенні пам'яті, уваги, проблемах сприйняття та засвоєння інформації, у зниженні когнітивних функцій та прийнятті інстинктивних рішень...*

У процесі обґрунтування актуальності проблеми дослідження слід назвати напрями досліджень та прізвища науковців, які працювали у цій проблематиці, а також вказати на проблеми, які не вирішені, або наявні результати неоднозначні, або потребують продовження, доповнення, поглиблення. Прізвища вчених, на яких посиляються при висвітленні актуальності, мають бути перераховані в алфавітному порядку, ініціали мають йти перед прізвищами та бути на одній стрічці. *Наприклад**:

Дослідження пам'яті проводилися у межах культурно-історичного та діяльнісного підходів (Л.Виготський, П.Зінченко, О.Лурія, Ж.Піаже, О.Рибак), когнітивної психології (Дж.Андерсен, Е.Валентайн, Ф.Льозер, Дж.Міллер, Т.Рібо, Дж.Уайлдінг). Багато вчених вивчали проблему пам'яті в умовах війни, зокрема особливості пам'яті бійців з ЧМТ під час тестування візуальної оперативної пам'яті на складні стимули (І.Зима, В.Кальниш, М.Макарчук, Н.Філімонова);...

В останніх публікаціях на тему наслідків військових подій в Україні для військовослужбовців та цивільного населення відображено результати досліджень психологічних проблем учасників бойових дій, зокрема, особливості надання психологічної допомоги військовослужбовцям (Н.Агаєв, О.Кокун, Н.Лозінська, І.Пішко та ін.);...

В кінці, як правило, прописується висновок щодо актуальності теми, *наприклад**:

Враховуючи ситуацію в нашій країні, велику кількість військових, які можуть стикатися з черепно-мозковими травмами, та недостатнім вивченням та дослідженням даної проблеми, тема даної кваліфікаційної роботи «Особливості пам'яті у військовослужбовців з травмами головного мозку» є актуальною та важливою.

Об'єкт і предмет дослідження. *Об'єкт дослідження* наукової роботи з психології – це частина психологічної реальності, на яку спрямований процес пізнання та в межах якої знаходиться предмет дослідження. Об'єктом у психології можуть виступати різні психологічні та соціально-психологічні явища, процеси, стани, тощо (наприклад, адаптація, тривожність, батьківсько-дитячі стосунки та ін.).

* з кваліфікаційної роботи Маляр Л. Особливості пам'яті військовослужбовців з травмами головного мозку. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2024.

Предмет дослідження – це ті властивості, сторони, особливості об'єкту, які підлягають вивченню в даному дослідженні. Зазвичай предмет дослідження зазначений у темі роботи, але іноді потребує уточнення. *Наприклад**:

Об'єкт дослідження: *пам'ять військовослужбовців.*

Предмет дослідження: *особливості пам'яті військовослужбовців з травмами головного мозку.*

Об'єкт і предмет як категорії наукового процесу співвідносяться між собою як загальне і часткове. Предмет визначає аспект розгляду, дає уявлення про те, які нові аспекти об'єкта розкриваються.

В психології об'єктом і предметом дослідження не є люди у будь-якому формулюванні, а є тільки психологічні явища, процеси та їхні властивості.

Гіпотеза дослідження. Після визначення об'єкту й предмету в магістерській роботі формулюється гіпотеза (гіпотези) дослідження – припущення про наявність певних особливостей, залежностей між властивостями, сторонами досліджуваного явища, яке підлягає емпіричній перевірці.

Вимоги до гіпотези:

- точність і логічність формулювання;
- відповідність вихідним теоретичним положенням дослідження;
- доступність для емпіричної перевірки у процесі психологічного дослідження.

Наприклад:*

Гіпотези дослідження:

Пам'ять військовослужбовців з травмами головного мозку має наступні особливості:

- *при тяжких травмах головного мозку продуктивність пам'яті нижче, ніж при легких;*
- *між продуктивністю пам'яті та резильєнтністю існує прямий зв'язок;*
- *між інтенсивністю інтрузивних спогадів та резильєнтністю існує обернений зв'язок.*

Якщо в ході дослідження виявилось, що гіпотеза не підтвердилася або підтвердилася частково, це також цінний для науки результат. Він дозволяє побудувати нову модель досліджуваного явища, висунути нові гіпотези і провести нові дослідження для отримання нових даних. Тому негативний результат треба обґрунтувати, пояснити та поставити завдання подальших досліджень даної проблеми.

Мета і завдання дослідження. Мета й завдання роботи повинні бути чітко сформульованими та відображати проблематику дослідження.

* з кваліфікаційної роботи Маляр Л. Особливості пам'яті військовослужбовців з травмами головного мозку. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2024.

Мета дослідження тісно переплітається з темою магістерської роботи, об'єктом, предметом і завданнями дослідження. Мета дослідження – це те, заради чого проводиться дослідження, кінцевий результат дослідження. Бажаний результат у меті роботи формулюється одним реченням через слова: «Визначити...», «Виявити...» тощо.

Завдання дослідження визначають і формулюють таким чином, щоб їх виконання призвело до досягнення мети, тобто це послідовні кроки дослідження, які ведуть до мети. Кількість завдань для магістерської роботи, як правило, становить 4-5.

Завдання дослідження мають формулюватися через дієслова, наприклад, «здійснити», «вивчити», «визначити», «з'ясувати», «розробити» тощо. Зазвичай, у дослідницькій роботі з психології ставлять такі завдання: здійснити теоретичний аналіз наукових джерел з досліджуваної проблеми та розробити теоретичну модель досліджуваного явища; на основі методологічного аналізу даної проблеми визначити емпіричні методи / методики дослідження; дослідити емпіричним шляхом певні психологічні властивості; встановити психологічні особливості досліджуваного явища; розробити та апробувати програму соціально-психологічного тренінгу та інші. *Наприклад*:*

Мета: визначити особливості пам'яті військовослужбовців з травмами головного мозку легкого та середнього ступеню.

Завдання:

1. Проаналізувати наукову літературу щодо впливу травм головного мозку на різні аспекти пам'яті та розробити теоретичну модель особливостей пам'яті військовослужбовців з травмами головного мозку.

2. На основі методологічного аналізу визначити методи емпіричного дослідження пам'яті у військовослужбовців з травмами головного мозку.

3. Емпіричним шляхом дослідити пам'ять військовослужбовців з травмами головного мозку легкого та середнього ступеню та визначити її особливості.

4. Розробити практичні рекомендації щодо відновлення пам'яті у військовослужбовців з травмами головного мозку.

Визначені завдання співвідносяться зі загальною структурою роботи (відповідають розділам роботи) і з загальними Висновками, де має бути подане їхнє вирішення. У кожному розділі дослідник має продемонструвати процес розв'язання певного завдання, коротко підсумувати його результати.

Методологія дослідження. Цей пункт включає теоретико-методологічні основи дослідження, методи дослідження, організацію та вибірку дослідження.

Теоретико-методологічні основи дослідження – виокремлення теоретичних концепцій, положень, принципів і авторів, праці яких є основою розуміння проблеми, її аналізу, теоретичної моделі, планування, проведення та аналізу результатів дослідження.

* з кваліфікаційної роботи Маляр Л. Особливості пам'яті військовослужбовців з травмами головного мозку. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2024.

Вчені, що вказані в Теоретико-методологічних основах дослідження, обов'язково мають бути представлені в Списку використаних джерел і літератури та згадуватись / цитуватись у тексті роботи.

Методи дослідження – розкриття способів отримання даних під час дослідження. Перераховуються використані наукові методи та методики дослідження та змістовно відзначається, що саме досліджувалось кожним методом.

При написанні магістерської роботи з психології використовуються наступні методи дослідження:

- методи теоретичних досліджень (аналіз наукової літератури з проблеми, узагальнення, порівняння, класифікація, моделювання тощо);
- методи емпіричних досліджень (опитування, психодіагностичний метод, експеримент, спостереження, контент-аналіз тощо);
- статистичні методи математичної обробки даних (описова статистика, коефіцієнти кореляції, коефіцієнти відмінностей, тощо).

Організація та вибірка дослідження – вказуються, де й коли проводилось дослідження, скільки людей (з якими соціальними характеристиками, родом занять) взяли участь у дослідженні.

Надійність та вірогідність результатів дослідження визначаються репрезентативністю вибірки, узгодженістю теоретичної моделі досліджуваного явища з методами його дослідження, застосуванням методів, які відповідають предмету, меті та завданням дослідження, адаптовані для подібних досліджень і соціокультурної ситуації.

Наприклад:*

Методологія дослідження. Теоретико-методологічними основами дослідження стали сучасні українські розвідки наслідків бойового травматичного ушкодження головного мозку (Ю.Антонова-Рафі, В.Борисенко, О.Кузів та ін.); дослідження пам'яті в структурі когнітивних процесів (Г.Бондарев, В.Горбунова, П.Круть та ін.); сучасні зарубіжні дослідження когнітивних процесів і пам'яті (А.Ехлерс, М.Іган, Д.Кларк та ін.).

Методи дослідження: теоретичні – аналіз та узагальнення науково-психологічної літератури; емпіричні – інтерв'ю; методики дослідження образної, словесно-логічної пам'яті, «10 слів» О.Лурія, «Піктограми» Л.Виготського; психодіагностичні методики Шкала впливу подій (IES-R), Шкала стресостійкості (CD RISC-10) Коннора-Девідсона; статистичні – коефіцієнт кореляції Пірсона і метод кутового перетворення Фішера; порівняльний метод – дослідження та порівняння особливостей пам'яті у військовослужбовців з травмами головного мозку легкого ступеня і помірного ступенів тяжкості.

Емпіричне дослідження здійснювалося у липні-серпні 2024 року. Загальну вибірку склали 60 військовослужбовців, з них – 30 осіб з травмами головного мозку легкого ступеня тяжкості і 30 осіб – з травмами помірного ступеня тяжкості.

Надійність і вірогідність дослідження забезпечуються узгодженістю теоретичного аналізу проблеми з підходами до її дослідження, застосуванням методів, які відображають мету та завдання дослідження.

* з кваліфікаційної роботи Маляр Л. Особливості пам'яті військовослужбовців з травмами головного мозку. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2024.

Наукова новизна. Наукова новизна отриманих результатів передбачає розробку наукових положень, запропонованих магістрантом в межах вирішення досліджуваної проблеми. Новизна може стосуватися:

- об'єкта дослідження – якщо він раніше не вивчався;
- предмета дослідження – аспекти, які раніше не розглядалися або розглядалися побіжно;
- застосованих методів чи методики дослідження – якщо магістрантом була розроблена або модифікована методика у межах дослідження;
- системи дослідження – якщо вперше або інакше систематизовані елементи, результати дослідження;
- виявлених закономірностей, зв'язків, особливостей досліджуваного явища;
- розробленої і апробованої програми психологічної підтримки, розвитку тощо.

Наприклад:*

Наукова новизна:

- поглиблено знання щодо особливостей пам'яті у військовослужбовців з травмами головного мозку різних ступенів тяжкості;
- виявлено обернений зв'язок між тяжкістю травми головного мозку та продуктивністю пам'яті, між резильєнтністю та інтенсивністю проявів інтрузивних спогадів у військовослужбовців з легкими й помірними травмами головного мозку.

Можна описувати ступінь новизни за допомогою виразів: «вперше отримано..., розроблено..., доведено..., запропоновано модель..., уточнено, поглиблено, удосконалено ..., виявлено, подальшого розвитку набули...» тощо.

Теоретичне та практичне значення дослідження. Теоретичне та практичне значення дослідження містить відомості про впровадження одержаних результатів в психологічній практиці, їх практичне застосування або рекомендації щодо цього, можливості використання у педагогічному процесі та подальшому вивченні досліджуваної теми, тощо. *Наприклад*:*

Теоретичне та практичне значення дослідження. Результати дослідження та розроблені практичні рекомендації можна використати в роботі практичного психолога за-для відновлення пам'яті у військовослужбовців з травмами головного мозку.

Апробація результатів дослідження. Пункт про *апробацію* містить відомості щодо висвітлення результатів (як остаточних, так і проміжних) на наукових конференціях, семінарах, «круглих столах» тощо, на яких були оприлюднені результати дослідження. Має бути вказано тип заходу, його назву / тему, дату й місце проведення.

* з кваліфікаційної роботи Маляр Л. Особливості пам'яті військовослужбовців з травмами головного мозку. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2024.

Також мають бути вказані **публікації** здобувача за результатами дослідження – їхня кількість та повний бібліографічний опис за діючим стандартом. Результати магістерського дослідження повинні бути апробованими у вигляді публікацій (тез або статей) у наукових збірниках, журналах, тощо. Для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти публікація матеріалів роботи є обов'язковою – для оцінки «задовільно» необхідно мати мінімум 1 публікацію, для оцінки «добре» – 1-2 публікації, «відмінно» – не менше двох публікацій. *Наприклад**:

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження представлені на Всеукраїнській студентсько-викладацькій науково-практичній інтернет-конференції «Актуальні проблеми психічного здоров'я» (м. Житомир, 21 травня 2024 р.) та Регіональній студентсько-викладацькій науково-практичній інтернет-конференції «Проблеми психічного здоров'я у часі війни» (м. Житомир, 28 листопада 2024 р.).

Основні положення кваліфікаційної роботи відображені у **2 публікаціях**:

1. Маляр Л. Вплив черепно-мозкових травм на когнітивні та психічні функції військовослужбовців. Актуальні проблеми психічного здоров'я : збірник наукових праць [за матеріалами Всеукраїнської студентсько-викладацької науково-практичної інтернет-конференції (21 травня 2024 р.)]. Житомир: Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2024. С. 50-52.

2. Пирог Г., Маляр Л. Особливості вербальної та образної пам'яті військовослужбовців з травмами головного мозку. Проблеми психічного здоров'я у часі війни : збірник наукових праць [за матеріалами Регіональної студентсько-викладацької науково-практичної інтернет-конференції (28 листопада 2024 р.)]. Житомир: Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2024. С. 17-19.

Структура роботи містить дані про основні складові магістерської роботи, кількість позицій у Списку використаних джерел та літератури. Вказуються загальна кількість сторінок і кількість сторінок основного тексту (без Списку використаних джерел та літератури й Додатків). *Наприклад**:

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та літератури (80 найменувань), додатків та анотації. Загальний обсяг роботи становить 120 сторінок, з них – 80 сторінок основного тексту.

6.3. Розділ 1

Після етапу постановки наукової проблеми, що фіксується у Вступі кваліфікаційної роботи, має місце етап теоретичного аналізу проблеми, який включає аналіз наукової літератури з теми дослідження, створення авторської моделі досліджуваного явища та уточнення гіпотези. Результати цього етапу відображені у першому розділі.

Обсяг першого розділу становить 20-30% від загального обсягу роботи. Він поділяється на 3-4 підрозділи, кожен з яких може поділятися на пункти.

Метою цього етапу є розробка або уточнення теорії досліджуваного явища, багатоаспектний розгляд предмета дослідження, осмислення його зв'язків з іншими явищами.

* з кваліфікаційної роботи Маляр Л. Особливості пам'яті військовослужбовців з травмами головного мозку. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2024.

Перший розділ має теоретичну та методологічну спрямованість, у ньому узагальнюються науково-теоретичні підходи до вирішення досліджуваної проблеми, здійснюється всебічний аналіз наукової літератури з теми дослідження.

На початку роботи здобувач має визначити сучасні наукові тенденції у дослідженнях обраної тематики, для чого треба скласти список джерел для подальшого детального опрацювання. Підручники, словники та студентські роботи не вважаються науковими джерелами, тому магістрант може з ними за бажання ознайомитися, але в Список використаних джерел та літератури і аналіз у тексті не має включати.

Для складання бібліографії з теми наукової роботи можна використовувати традиційні джерела (наявні в бібліотеках журнали, збірники, монографії, тощо), але більш доцільним і зручним є робота з електронними бібліотеками та наукометричними базами, в першу чергу, Google Академією.

Серед джерел мають переважати наукові публікації (монографії, наукові статті, тези, тощо), видані за останні 5-10 років, а також мають бути іноземні видання (мінімум 10%) англійською або іншими іноземними мовами, праці наукового керівника відповідні темі. У списку не має бути російських та білоруських видань та публікацій російською мовою.

Під час ознайомлення з науковою літературою магістрантам рекомендується зберігати в окремій папці ті джерела, в яких висвітлюються питання / аспекти проблеми, що є актуальними / корисними для магістерського дослідження. Рекомендується також одразу фіксувати бібліографічний опис (див. додаток 5) таких джерел за діючим стандартом ДСТУ-2015, що стає основою Списку використаних джерел та літератури (див. додаток 6).

Складений студентом список літератури, необхідної для роботи над темою, погоджується з керівником, і магістрант приступає до його вивчення.

Під час вивчення джерел згадуються, порівнюються та аналізуються різні підходи, наводяться дискусійні та невирішені аспекти теми, обґрунтовуються основні фактори впливу на стан і розвиток досліджуваного предмета тощо.

Логіка подання матеріалу будується, як правило, від загального (об'єкта дослідження) до більш конкретного, часткового (предмета дослідження).
Наприклад:*

РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ ТРИВОЖНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ *

1.1. Психологічні підходи до проблеми тривожності

1.2. Соціальна тривожність як об'єкт психологічних досліджень

1.2.1. Феноменологія соціальної тривожності

1.2.2. Розлад соціальної тривоги

1.3. Особливості соціальної тривожності здобувачів вищої освіти

1.3.1. Психологічні проблеми навчальної діяльності студентів

1.3.2. Особливості соціальної тривожності здобувачів різних форм навчання

Висновки до розділу І

* з кваліфікаційної роботи Нестерчук О. Особливості соціальної тривожності здобувачів вищої освіти різних форм здобуття освіти. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2024.

У перших двох-трьох підрозділах Розділу 1 здобувач аналізує дослідження інших науковців за своєю темою, тому він має обов'язково згадувати прізвища дослідників та посилатися на відповідні джерела зі Списку.

В останньому підрозділі першого розділу магістрант пропонує власну **теоретичну модель** досліджуваного явища, тобто власне бачення предмета дослідження. У моделі можуть бути представлені:

- структура предмета дослідження;
- його властивості, характеристики;
- фактори його розвитку або проявів у різних умовах;
- рівні, форми, види, типи досліджуваного явища.

Авторська теоретична модель досліджуваного явища є результатом творчої переробки проаналізованих теорій і поєднує в собі гіпотезу, понятійно-категоріальний апарат дослідження (теорію) та вказує на стратегію і методи емпіричного дослідження. Найчастіше вона подається у вигляді понятійно-логічної схеми, що складається з блоків і зв'язків між ними (приклади у додатку 11, п. 5.6), рідше таблиці. Теоретичну модель необхідно обґрунтувати та детально пояснити в тексті роботи.

Побудова теоретичної моделі виступає основою пояснення закономірностей, зв'язків між критеріями, ознаками, характеристиками, властивостями і сутністю предмета дослідження.

У кінці першого розділу надаються **«Висновки до розділу 1»** зі стислим викладенням результатів теоретичного аналізу проблеми на основі наукових джерел (приклад у додатку 12). В них обов'язково вказуються припущення щодо внутрішніх зв'язків чи особливостей предмета дослідження, що було відображено в авторській теоретичній моделі.

6.4. Розділ 2

У **другому розділі** описуються стратегія, організація, методи та методики емпіричного дослідження, вибірка досліджуваних.

Обсяг другого розділу становить 20-30% від загального обсягу роботи. Він зазвичай поділяється на 3 підрозділи, кожен з яких може поділятися на пункти. *Наприклад**:

РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИ ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ТРИВОЖНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

2.1. Процедура та організація дослідження

2.2. Методи дослідження тривожності у здобувачів вищої освіти

2.2.1. Авторська анкета

2.2.2. Оцінка рівня соціальної тривожності шкалою Лібовіца

2.2.3. Модифікація опитувальника Філіпса для визначення академічної тривожності здобувачів вищої освіти

2.3. Вибірка дослідження

Висновки до розділу 2

* з кваліфікаційної роботи Нестерчук О. Особливості соціальної тривожності здобувачів вищої освіти різних форм здобуття освіти. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2024.

Опис *організації дослідження* включає вказання стратегії дослідження (експериментальної чи неекспериментальної з уточненням), завдання та етапи емпіричного дослідження, методичне забезпечення, умови та особливості проведення, тощо. Зокрема, співвіднесення завдань емпіричного дослідження з обраними методиками можна подавати в таблиці *такого типу**:

Таблиця 2.2

Методичне забезпечення дослідження

Завдання емпіричного дослідження	Методики дослідження	Показники, що будуть отримані
Визначити характеристики вибірки дослідження	Анкета	Вік, стать, академічний ступень, форма навчання
Оцінити симптоми соціальної тривожності	Шкала Лібовіца	Рівень соціальної тривоги та уникнення соціальних ситуацій у студентів різних форм навчання
Оцінити рівень та чинники академічної тривожності у здобувачів вищої освіти	Авторська модифікація тесту шкільної тривожності Філіпса	Загальний рівень та чинники академічної тривожності: 1. Загальна академічна тривожність, 2. Переживання соціального стресу (тривожності), 3. Фрустрація потреби в досягненні успіху, 4. Страх самовираження, 5. Страх ситуації перевірки знань, 6. Страх невідповідності очікуванням оточення, 7. Низька фізіологічна опірність стресові, 8. Проблеми і страхи у стосунках з викладачами
З'ясувати, які показники академічної та соціальної тривожності переважають у студентів різних форм навчання	t-критерій Стьюдента, порівняльний аналіз	Наявність / відсутність значущих відмінностей у соціальній та академічній тривожності студентів денної і заочної форм навчання
Визначити кореляційні взаємозв'язки рівнів соціальної і академічної тривожності	Коефіцієнт кореляції Пірсона	Сила та напрям кореляційних зв'язків між соціальною та академічною тривожністю
Розробити програму психологічної корекції соціальної тривожності	Методи КПТ у груповому форматі	Програма тренінгу для підтримки студентів із підвищеним рівнем тривожності у соціальних ситуаціях (для зниження соціальної тривожності)

В окремому підрозділі описуються *методи та методики* емпіричного дослідження. Кількість методик залежить від особливостей предмету дослідження, зазвичай їх 3-5, проте може бути і меншою за умови їх значного обсягу, складності, великої кількості параметрів, що визначаються.

* з кваліфікаційної роботи Нестерчук О. Особливості соціальної тривожності здобувачів вищої освіти різних форм здобуття освіти. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2024.

Кожна методика має бути охарактеризована, що передбачає зазначення мети, вимог до проведення, опис шкал, кількісних показників, способів кількісної обробки отриманих результатів. Якщо здобувач розробляє авторську методику (наприклад, анкету), він має її також охарактеризувати та обґрунтувати використання.

Тексти відомих опитувальників чи тестів не треба включати в роботу, достатньо послатися на джерело, з якого вони були взяті. Якщо методика була розроблена чи модифікована магістрантом, вона має бути представлена в додатках.

Останній підрозділ другого розділу зазвичай присвячений **характеристиці вибірки** досліджуваних. Мають бути описані ключові параметри вибірки: кількість, розподіл за віком і статтю, соціальні та інші характеристики, які мають значення для дослідження – наприклад, рід занять, сімейний статус, термін перебування на новому місці для мігрантів, тощо.

Загальна кількість вибірки узгоджується з науковим керівником і залежить від обраної теми, типу дослідження, його мети та методів. У випадку кількісних досліджень для дотримання вимог репрезентативності вибірки рекомендована чисельність кожної з досліджуваних груп має бути не меншою 30-35 осіб. Відповідно до цього, при умові дослідження статевих відмінностей, загальна вибірка має бути не меншою за 60-70 осіб; вікових – не меншою 30-35 осіб кожного віку. При переважному використанні методів якісного аналізу вибірка може бути меншою.

У кінці другого розділу надаються **«Висновки до розділу 2»** зі стислим викладенням результатів організаційного етапу дослідження (приклад у додатку 13). В них обов'язково вказуються стратегія, обрані методи емпіричного дослідження, вибірка.

6.5. Розділ 3

Третій розділ містить результати емпіричного дослідження, які систематизуються і аналізуються, і практичні розробки здобувача для вирішення досліджуваної проблеми. Обсяг третього розділу становить близько 30-40% від загального обсягу роботи.

Представлення результатів має логічно пов'язуватися з процедурою дослідження в Розділі 2, теоретичною моделлю в Розділі 1 і гіпотезою у Вступі. *Наприклад*:*

РОЗДІЛ 3. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ТРИВОЖНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ РІЗНИХ ФОРМ НАВЧАННЯ

3.1. Соціальна тривожність здобувачів вищої освіти

3.2. Академічна тривожність здобувачів вищої освіти

3.3. Відмінності у соціальній та академічній тривожності здобувачів вищої освіти різних форм навчання

3.4. Програма психологічної корекції соціальної тривожності методами КПТ у груповому форматі

Висновки до розділу 3

* з кваліфікаційної роботи Нестерчук О. Особливості соціальної тривожності здобувачів вищої освіти різних форм здобуття освіти. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2024.

Первинні індивідуальні результати дослідження не подають в основному тексті роботи, вони містяться в таблицях в Додатках (див. додаток 7). В основному тексті подаються узагальнені результати, які аналізуються та інтерпретуються відповідно до завдань / етапів емпіричного дослідження. Узагальнені результати дослідження оформлюються наочно в таблицях, діаграмах, гістограмах для кращого сприйняття виявлених тенденцій та закономірностей. *Наприклад**:

Таблиця 3.1

**Рівень соціальної тривожності у здобувачів вищої освіти
(за методикою Лібовіца), у %**

Форма освіти	Немає соціальної тривожності		Слабка соціальна тривожність		Виражена соціальна тривожність		Сильна соціальна тривожність
	бакалавр	магістр	бакалавр	магістр	бакалавр	магістр	бакалавр
денна	42,1	28,9	13,2	–	10,6	2,6	2,6
заочна	31,5	60,6	–	–	–	7,9	–

В окремому підрозділі порівнюються, знаходяться взаємозв'язки, визначається типологія психологічних явищ, що описують предмет дослідження.

Для більш глибокого та ґрунтового аналізу отриманих даних *застосовуються методи математичної статистики*, зокрема, методи описової статистики, відсотковий аналіз, коефіцієнти кореляції, коефіцієнти відмінностей та ін. Методи математичної статистики є основою для висновку про статистичну достовірність чи недостовірність отриманих результатів. Вибір того чи іншого методу математичної статистики залежить від кількості досліджуваних та стратегії дослідження. *Наприклад**:

Таблиця 3.5

**Взаємозв'язки соціальної і академічної тривожності
(за коефіцієнтом кореляції Пірсона)**

Показники	1. Загальна академічна тривожність	2. Переживання соціального стресу (тривожності)	3. Фрустрація потреби в досягненні успіху	4. Страх самовираження	5. Страх ситуації перевірки знань	6. Страх невідповідності очікуванням	7. Низька фізіологічна опірність стресові	8. Проблеми і страхи у стосунках з викладачами
Соціальна тривога	,6567	,0686	,0213	,5875	,5757	,4022	,5792	,3219
	p=,000	p=,556	p=,855	p=,000	p=,000	p=,000	p=,000	p=,005
Уникнення	,7390	,1317	,0467	,6072	,6626	,4751	,6229	,3941
	0	p=,257	p=,689	0	0	0	0	p=,000

В останньому підрозділі третього розділу, як правило, на основі аналізу отриманих результатів надаються *практичні розробки* здобувача для вирішення досліджуваної проблеми.

* з кваліфікаційної роботи Нестерчук О. Особливості соціальної тривожності здобувачів вищої освіти різних форм здобуття освіти. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2024.

Ці розробки можуть бути різної спрямованості та різної глибини залежно від поставлених мети й завдань, вибірки, можливостей дослідника тощо. Формат – від загальних рекомендацій до розвиткових, корекційних, тренінгових програм. Для останнього варіанту в основному тексті роботи надаються характеристика програми (мета, завдання, цільова група або учасники, організація тощо) та її структура. *Наприклад**:

Таблиця 3.14

Структура програми психологічної корекції соціальної тривожності для здобувачів вищої освіти

№ з/п	Тема, мета заняття	Зміст заняття	Тривалість (хв.)
1	Тема «Зрозуміти та усвідомити соціальну тривожність» Мета : ознайомити учасників з поняттям «соціальна тривожність».	Вправа-знайомство «Моя мета»	15
		Вправа «Правила роботи»	10
		Вправа «Очікування»	15
		Огляд теми соціальної тривожності	25
		Вправа «Дихання квадратом»	5
		Використовується опитувальник для оцінки рівня соціальної тривожності	10
		Підбиття підсумків	10
2-9	...	...	
10	Тема «Підсумкове заняття» Мета : закріпити успіхи, підтримати впевненість у подальшому самостійному розвитку.	Підсумкова рефлексія-аналіз особистих змін	20
		Обговорення навичок та планів підтримки	15
		Вправа «Мій особистий план підтримки»	15
		Завершальна вправа «Побажання собі»	15
		Групове обговорення та підтримка	15
		Підбиття підсумків та зворотний зв'язок	10

Детальний опис кожного заняття включають в окремий додаток. У випадку використання праць і розробок інших авторів для практичних рекомендацій обов'язковим є вказання авторства та посилання на відповідне першоджерело.

У кінці третього розділу надаються **«Висновки до розділу 3»** зі стислим викладенням результатів емпіричного етапу дослідження (приклад у додатку 14). В них обов'язково вказуються узагальнені емпіричні результати, виявлені тенденції та закономірності, практичні рекомендації / розробки для вирішення досліджуваної проблеми.

6.6. Висновки

Коли дослідження проведено, результати проаналізовано, надано практичні рекомендації, здобувач пише загальні **Висновки**. Висновки складають близько 5% від основного обсягу роботи, тобто 3-4 сторінки.

* з кваліфікаційної роботи Нестерчук О. Особливості соціальної тривожності здобувачів вищої освіти різних форм здобуття освіти. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2024.

Формулювання висновків повинно відповідати поставленим у Вступі меті та завданням дослідження та базуватися на матеріалах основної частини роботи. Зокрема, у висновках висвітлюються запропонована магістрантом теоретична модель досліджуваного явища, узагальнені результати емпіричного дослідження (приклад у додатку 4). У висновках посилення на джерела не ставляться, це має бути повністю авторський текст.

Висновки мають бути чіткими, конкретними, лаконічними, переконливими та не містити цитувань, дослівних повторів основної частини. Вони не мають носити характер анотації («було проведено ...») і можуть формулюватися через такі слова: «аналіз показав, що...», «з'ясовано, що ...», «встановлено ...», «виявлено ...» та ін.

У кінці висновків, за межами нумерації, необхідно наголосити на тому, що мету дослідження досягнуто, поставлені завдання вирішено, гіпотезу підтверджено (повністю, частково або ні; яку частину підтверджено, яку ні). Намічаються перспективи подальших досліджень.

6.7. Написання публікацій

Завершальними стадіями дослідження є апробація його результатів, зокрема, публікації у вигляді тез чи статті.

Наявність хоча б однієї публікації з теми кваліфікаційної роботи магістерського рівня є обов'язковою, для відмінної оцінки рекомендується дві публікації за темою магістерського дослідження – у першій апробується теоретична модель досліджуваного явища, яку запропонував магістрант, у другій – результати емпіричного дослідження.

Найбільш поширеними **формами наукових публікацій** для магістрантів є тези та статті. Здобувачі найчастіше представляють результати власних досліджень у формі тез, які подаються у збірники за результатами наукових конференцій або інших наукових заходів. Результати можуть подаватися і у вигляді наукових статей, як правило, у співавторстві з науковим керівником.

Тези – це невелика, логічна, самодостатня публікація обсягом від 1 до 5 сторінок друкованого тексту:

- тези відображають тільки частину результатів дослідження, наприклад, теоретичну модель досліджуваного явища або емпіричні результати (всі або їх частину за конкретною методикою);
- *назва* тез має бути в міру вузькою; повинна відповідати темі кваліфікаційної роботи (але не повторювати її) і, водночас, конференції / конкретному напрямку конференції, а також змісту написаного;
- *структура* тез: вступ, основна частина, висновки, список літератури;
- *оформлення* тез – за вимогами конкретного збірника.

Кожне наукове видання надає авторам свої вимоги до структури й особливостей оформлення публікацій. Проте є **загальні правила** написання наукових публікацій, і згідно них структура публікації аналогічна структурі наукової роботи.

Структура публікації *за результатами теоретичного аналізу* досліджуваної проблеми:

- у *вступі* порушується проблема та коротко висвітлюється її актуальність. Рекомендується писати про суспільне, наукове значення вивчення певної проблеми й те, що вона недостатньо досліджувана. Вступ у публікації має бути чітким та конкретним і мати обсяг в 1-2 абзаци;
- *огляд останніх публікацій*, де вказуються напрями сучасних досліджень та науковці, що працюють у даній проблематиці;
- в *основній частині* презентується авторське бачення досліджуваного явища, тобто його опис в психологічних поняттях та зв'язках між ними, який пояснює структуру, функції, фактори предмета дослідження. За можливості надається теоретична модель у вигляді понятійно-логічної схеми (або таблиці) та описується. В якості аргументів постають теорії та результати досліджень інших науковців, на які обов'язково треба посылатися;
- *висновки* – формулюються головні теоретичні узагальнення досліджуваної теми та напрями й методи її вивчення. У висновку не має бути нових положень – він підбиває підсумок вже написаного;
- *список літератури* – джерела, які згадувались, оформлені згідно вимог вказаного стандарту (зазвичай, це ДСТУ-2015) і редакції збірника.

Структура публікації за результатами емпіричного дослідження:

- *вступ* – в ньому висвітлюється актуальність досліджуваної проблеми, її суспільне та наукове значення;
- короткий *огляд останніх досліджень* – розглядаються, здебільшого, нові дані наукової літератури з проблеми (публікації за останні 5-10 років). Розглядаються різні погляди на цю проблему та дискутуються результати досліджень, відомі з літератури; увага зосереджується на недосліджених або ж суперечливих аспектах проблеми;
- *постановку цілей та завдань* – зазначається, що саме досліджується і з якою метою, вказуються методи та вибірка дослідження;
- виклад *основної частини* – представлення отриманих результатів. Бажано подавати інформацію у формі таблиць і діаграм з їх подальшим аналізом та інтерпретацією;
- *висновки* – головні узагальнення, що впливають з отриманих результатів дослідження, із зазначенням перспектив подальших досліджень цієї проблеми;
- *список літератури* – джерела, які згадувались, оформлені згідно вимог вказаного стандарту (зазвичай, це ДСТУ-2015) і редакції видання.

7. ЗАХИСТ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

7.1. Відгук наукового керівника

У терміни, встановлені календарним планом (як правило, за 2 тижні до передзахисту), магістрант має представити науковому керівнику готовий текст кваліфікаційної роботи для контролю і оцінки. За необхідності магістерська

робота доопрацьовується згідно зауважень наукового керівника.

За результатами перевірки науковий керівник пише **відгук** (додаток 15) на кваліфікаційну роботу, у якому зазначає:

- Актуальність обраної теми дослідження.
- Структурованість і логічність подання матеріалу.
- Аналіз складових кваліфікаційної роботи (вступу, розділів, висновків, списку використаних джерел та літератури, додатків).
- Ступінь новизни результатів дослідження.
- Теоретична і практична значущість роботи (за наявності).
- Мова написання, стиль подання матеріалу.
- Позитивні аспекти та недоліки.
- Висновок про рівень самостійності та відповідність формальним і змістовим вимогам, пропонована оцінка роботи.

Відгук наукового керівника друкується, підписується науковим керівником та згодом вкладається у роздруковану кваліфікаційну роботу.

7.2. Попередній захист магістерських робіт

Захист кваліфікаційної роботи проходить у два етапи: перший етап – попередній захист на засіданні кафедри, другий – захист на засіданні атестаційної комісії.

Попередній захист призначається завідувачем випускової кафедри не пізніше, ніж за 30 днів до засідання атестаційної комісії. Попередній захист необхідний для визначення стадії готовності та якості кваліфікаційної роботи, рівня підготовки здобувача вищої освіти до захисту, його знань з проблематики роботи.

На попередній захист має бути представлена готова кваліфікаційна робота з відгуком наукового керівника та **довідкою про унікальність** тексту роботи. Тому перед процедурою попереднього захисту магістрант подає текст магістерської роботи для перевірки на відсоток оригінальності тексту та отримує довідку про її результат.

Рекомендовані показники **рівня оригінальності текстів** для кваліфікаційних робіт здобувачів вищої освіти:

- понад 80% – текст письмової роботи є оригінальним (несуттєвий обсяг запозичень);
- від 60% до 80% – оригінальність тексту задовільна (несуттєвий обсяг запозичень), проте слід переконатись у наявності і в правильному оформленні цитувань та посилань на використані джерела;
- від 40% до 60% – письмова робота приймається до розгляду після доопрацювання автором та за наявності належного оформлення цитувань та посилань на використані джерела та літературу, оскільки має значний обсяг запозичень;
- менше 40% – письмова робота не приймається до розгляду.

Процедура попереднього захисту передбачає коротку доповідь магістранта (до 5 хвилин) за темою роботи з використанням презентації. На попередньому

захисті науковий керівник, члени кафедри задають питання щодо результатів дослідження та готовності роботи, вони можуть рекомендувати магістранту доопрацювати або змінити частину роботи, виправити явні помилки, опрацювати певну літературу, краще підготуватися до усного виступу тощо.

Після попереднього захисту протоколом засідання кафедри оформляється рішення про допуск здобувача вищої освіти до захисту перед атестаційною комісією.

У випадках порушення термінів подачі роботи або недостатнього рівня готовності кафедра може рекомендувати не допускати магістранта до Державної атестації (захисту магістерської та кваліфікаційного екзамену зі спеціалізації), що є підставою для відрахування з університету.

Відредагована згідно зауважень кваліфікаційна робота в електронному варіанті надсилається науковому керівнику й після погодження з ним роздруковується. Роздрукований варіант має бути ідентичним електронному. Текст кваліфікаційної роботи друкується з одного боку сторінки (окрім титульної сторінки) на білих аркушах паперу формату А4. Шрифт друку повинен бути чітким, щільність тексту – однаковою.

Роздрукована робота прошивається; після титульного аркушу вшиваються три пустих файли: для довідки про унікальність, відгуку керівника, зовнішньої рецензії.

Робота подається для реєстрації в деканат в одному екземплярі в переплетеному вигляді.

7.3. Рецензування магістерської роботи

Після прийняття кафедрою рішення про допуск здобувача вищої освіти до публічного захисту кваліфікаційна робота подається на зовнішнє рецензування. Рецензування кваліфікаційних робіт здійснюються науковими працівниками інших закладів, які мають науковий ступінь або вчене звання з психології.

Рецензія подається у довільній письмовій формі (додаток 16) і містить наступне:

- Актуальність обраної теми дослідження.
- Структурованість роботи (основні складові відповідно до теми).
- Відповідність змісту темі кваліфікаційної роботи.
- Новизна результатів дослідження.
- Теоретична і практична значущість роботи (за наявності).
- Оцінка роботи: позитивна (досягнення роботи), негативна (недоліки роботи).
- Рекомендації щодо оцінювання (заслужує на високу позитивну, позитивну оцінку тощо).

Рецензія друкується, засвідчується підписом та печаткою організації, в якій працює рецензент, та вкладається у роздруковану кваліфікаційну роботу.

7.4. Підготовка доповіді та презентації для захисту магістерської роботи

Для захисту магістерської роботи на засіданні ДЕК необхідно заздалегідь написати текст доповіді та створити презентацію результатів магістерського дослідження.

Доповідь (виступ) магістранта має продемонструвати рівень теоретичної та практичної підготовки магістранта, ерудицію і вміння аргументовано, лаконічно і переконливо викласти основні результати магістерської роботи. Вона має бути погоджена з науковим керівником.

У доповіді мають бути висвітлені найбільш принципові та важливі частини дослідження та отриманих результатів: об'єкт, предмет, мета, гіпотеза дослідження; обґрунтування теоретичної моделі досліджуваного явища; організація дослідження: план/ стратегія і методики емпіричного дослідження, вибірка, тощо; стислі результати емпіричного дослідження з математичним обґрунтуванням; стисло практичні розробки магістранта (рекомендації / тренінг / розвиткова програма тощо; висновок щодо підтвердження гіпотези та досягнення мети.

Доповідь може читатися, але найкращим варіантом є розповідь, що вказуватиме на вільне володіння матеріалом.

Рекомендації щодо підготовки доповіді:

- написати текст виступу згідно рекомендацій;
- попередньо прочитати текст доповіді кілька разів уголос;
- чітко вимовляти текст;
- дотримуватись норм часу (до 5 хвилин), доповідати у нормальному темпі;
- логічно переходити від однієї частини виступу до іншої;
- підготувати необхідну наочність (таблиці, діаграми, графіки);
- навчитися користуватися необхідними технічними та програмними засобами, які будуть задіяні під час доповіді.

Виступ має бути проілюстрований за допомогою демонстраційного матеріалу – **презентації**, яка узгоджується з науковим керівником. Основною метою презентації є підвищення якості сприйняття результатів дослідження членами державної екзаменаційної комісії та присутніми.

Рекомендується створювати презентацію кваліфікаційної роботи на захист у програмі PowerPoint, орієнтовний обсяг презентації – 9-10 слайдів. Демонстраційні матеріали повинні бути розроблені так, щоб вони легко сприймалися. Рекомендації щодо презентації у додатку 17.

7.5. Захист магістерської роботи в Державній екзаменаційній комісії

Захист магістерської роботи відбувається на відкритому засіданні атестаційної комісії. Дати захисту магістерських робіт вказуються у навчальному розкладі.

Тривалість захисту одного магістранта не повинна перевищувати 20 хвилин.

Засідання атестаційної комісії починається з того, що голова (секретар)

атестаційної комісії оголошує про захист магістерської роботи, зазначаючи її назву, прізвище, ім'я та по-батькові автора та наукового керівника, а також засвідчує результати перевірки на унікальність, наявність відгуку наукового керівника та рецензії.

Після цього магістрант впродовж 5 хвилин виголошує доповідь державною мовою, чітко та виразно, використовуючи презентацію для наочності результатів дослідження.

Після доповіді голова та члени атестаційної комісії ставлять магістрантові запитання, на які він повинен надати стислі, чіткі та кваліфіковані відповіді.

Далі оголошуються відгук наукового керівника та рецензія.

Після захисту всіх магістрантів, призначених на поточний день, підводяться підсумки захисту магістерських робіт і приймається рішення про їх оцінку і присвоєння кваліфікації магістра.

Рішення атестаційної комісії про оцінку результатів захисту кваліфікаційних (дипломних) робіт голова атестаційної комісії оголошує здобувачам вищої освіти у день захисту.

У випадку незгоди з оцінкою атестаційної комісії за кваліфікаційну роботу здобувач може сказати про це одразу після оголошення оцінок, після чого має право подати на апеляцію. Якщо незгода з оцінкою не була озвучена одразу, магістрант не може подавати на апеляцію.

7.6. Оцінювання магістерської роботи

При проведенні захисту кваліфікаційної роботи кожний член Екзаменаційної комісії оцінює якість кваліфікаційної (дипломної) роботи та її захисту за 100-бальною шкалою згідно з критеріями оцінювання.

Критерії оцінювання кваліфікаційної роботи:

1. Оформлення (максимум 20 балів): відповідні до чинних вимог шрифт, кегль, міжлітерні та міжрядкові інтервали, відступи, поля, нумерація сторінок, наявність передбачених вимогами структурних елементів вступу й частин роботи, правильне оформлення ілюстративного матеріалу, ідентичність заголовків у змісті й у тексті роботи, належне оформлення посилань і цитувань, чинне й уніфіковане оформлення бібліографії за діючим стандартом, мовна грамотність, науковий стиль викладу.

2. Зміст і структура роботи (максимум 24 бали): належний обсяг основного тексту, кількість і якість використаних джерел і літератури, відповідність об'єкта й предмету, гіпотези дослідження обраній темі, логічна й послідовна структура, оптимальне співвідношення обсягу окремих частин роботи, повнота розкриття теми, аргументованість викладу, присутність висновків та їх відповідність поставленим завданням дослідження.

3. Рівень самостійності дослідження (максимум 18 балів): актуальність, наукова новизна, дотримання вимог академічної доброчесності.

4. Рецензування й апробація (максимум 18 балів): зауваження й рекомендації щодо оцінювання роботи у відгуку наукового керівника й у зовнішній рецензії, кількість публікацій здобувачів вищої освіти за темою

дослідження, виступів на наукових конференціях, семінарах, круглих столах тощо.

5. **Захист** (максимум 20 балів): логічне та аргументоване викладання матеріалу у виступі, відображення результатів дослідження у наочних засобах, якість презентації роботи, адекватність розуміння та правильність відповідей здобувача вищої освіти на запитання і зауваження голови та членів Екзаменаційної комісії

Підсумкова оцінка може бути знижена за:

- неповноту та недостатню обґрунтованість відповідей на запитання членів комісії, зауваження та пропозиції наукового керівника та рецензента;
- відмову магістранта враховувати зауваження керівника;
- низьку якість презентації та наочних матеріалів;
- помилки в оформленні роботи;
- тощо.

Оцінка кваліфікаційної роботи. Якість виконання магістерської роботи та результати її захисту оцінюються за 100-бальною шкалою, Європейською кредитно-трансферною системою (ЄКТС) (за шкалами «А», «В», «С», «D», «Е», «FX», «F»); національною системою («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»).

Таблиця 7.1

Оцінювання кваліфікаційної роботи

Оцінка, бали	Критерії
Робота та захист відповідають вимогам для рівня А «Відмінно» (90-100 балів)	19-20 балів – усі вимоги до оформлення роботи послідовно дотримані, можуть бути деякі несистемні описки, робота вичитана, стиль науковий;
	22-24 бали – роботу виконано на високому науково-теоретичному рівні, об'єкт і предмет дослідження представлено вповні, проведено ґрунтовне теоретичне та емпіричне дослідження, виклад аргументований, структура логічна й послідовна, висновки присутні, чіткі й конкретні. Наявна авторська теоретична модель досліджуваного явища, що відповідає предмету, гіпотезі та емпіричним результатам дослідження. Допускаються окремі неточності, що не впливають на результат;
	16-18 балів – тема актуальна, робота є самостійним дослідженням, що має наукову новизну, у роботі дотримано вимоги академічної доброчесності;
	16-18 балів – зовнішня рецензія та/ або відгук наукового керівника рекомендують високу оцінку, зауваження мають непринциповий характер; здобувач вищої освіти має принаймні дві публікації за темою дослідження;
	19-20 балів – виступ відображає результати дослідження, він логічний і присутній, унаочнений презентацією, відповіді на усі

	запитання правильні, повні, розгорнені, здобувач вищої освіти аргументовано захищає тези дослідження, демонструє високу культуру мови
Робота та захист відповідають середнім вимогам для рівня В «Добре» (82-89 балів)	17-18 балів – робота в цілому оформлена за вимогами, в оформленні двох-трьох параметрів допущені поодинокі помилки, які не мають системного характеру; 21 бал – тема роботи цілком розкрита, висновки присутні та подають вирішення поставлених завдань, але мають місце окремі недоліки непринципового характеру, як-от логіка викладу чи конкретизація об'єкта дослідження. Наявна авторська теоретична модель досліджуваного явища, що відповідає предмету, гіпотезі та емпіричним результатам дослідження; 15 балів – тема актуальна, робота є дослідженням з високим рівнем самостійності, яке в окремих аспектах доповнює наявні студії науковою новизною, допускається одиничне порушення вимог академічної доброчесності; 14-15 балів – зовнішня рецензія та/ або відгук наукового керівника рекомендують високу оцінку, зауваження мають непринциповий характер та не знижують цінності роботи; здобувач вищої освіти має принаймні одну публікацію за темою дослідження; 17-18 балів – виступ відображає суть роботи і результати дослідження, унаочнений презентацією, відповіді на більшість запитань осмислені, правильні, аргументовані, може бути частково неповна відповідь або труднощі із наведенням прикладів
Робота та захист відповідають середнім вимогам для рівня С «Добре» (74-81 балів)	15-16 балів – робота в цілому оформлена за вимогами, але стосовно одного параметру, зазначеного у цьому критерії, простежується системне порушення одного з чинних стандартів оформлення (наприклад, цитувань) або стосовно трьох-чотирьох параметрів – поодинокі помилки; 18-20 балів – структура роботи логічна, в основному тема розкрита, лише окремі аспекти теми з'ясовано побіжно або поверхово, можуть бути поодинокі труднощі з аргументованістю викладу чи з джерельною базою, однак висновки подають вирішення поставлених завдань. Наявна авторська теоретична модель досліджуваного явища, що відповідає предмету, гіпотезі та емпіричним результатам дослідження; 14 балів – тема актуальна, робота є дослідженням з достатнім рівнем самостійності, плагіату немає, але вимоги академічної доброчесності дотримано не послідовно (наприклад, у списку літератури наявні праці та першоджерела, які насправді не були використані);

	12-13 балів – зовнішня рецензія та/ або відгук наукового керівника рекомендують добру оцінку, зауваження стосуються окремих аспектів дослідження і неповноти чи дискусійності деяких підрозділів роботи; здобувач має принаймні одну публікацію за темою дослідження; 16 балів – виступ відображає основні результати дослідження, унаочнений презентацією, але окремі аспекти роботи (як-от актуальність чи предмет дослідження) не представлено належним чином, відповіді на більшість запитань присутні й лаконічні, але приклади переважно не наводяться, може бути одна відсутня/ хибна відповідь чи дві неповні
Робота / захист відповідає середнім вимогам для рівня D «Задовільно» (64-73 балів)	13-14 балів – робота в цілому оформлена за вимогами, але стосовно двох параметрів, зазначених у цьому критерії, простежуються повторювані порушення чинних стандартів оформлення (наприклад, ідентичність заголовків та оформлення посилань); 16-17 балів – простежуються окремі проблеми з якістю літератури, частина якої має застарілий або ненауковий характер, а також наявна неповнота чи поверховість розкриття теми, що помітно у висновках. Представлена теоретична модель досліджуваного явища не у повній мірі відповідає предмету, гіпотезі та емпіричним результатам дослідження або має занадто загальний характер; 13 балів – робота є дослідженням з низьким рівнем самостійності, переважно здобувач вищої освіти систематизує наявні наукові результати (доробки) з цієї проблематики і навіть у практичній частині переважно спирається на здобутки інших. Трапляються поодинокі порушення вимог академічної доброчесності (наприклад, подекуди відсутність посилань); 10-11 балів – зовнішня рецензія та відгук наукового керівника позитивні, але можливі присутні зауваження до одного із таких параметрів: повнота розкриття теми в цілому, аргументованість концепції роботи, рівень її самостійності; здобувач вищої освіти має одну публікацію за темою дослідження; 14-15 балів – виступ висвітлює окремі результати дослідження, але не подає вирішення усіх поставлених завдань, значна частина запитань і зауважень від членів Екзаменаційної комісії викликає у здобувача вищої освіти труднощі з поясненням, але принаймні одна відповідь – правильна та ілюстрована прикладом із підрозділу роботи
Робота / захист відповідає мінімальним	12 балів – робота має суттєві повторювані проблеми з оформленням трьох параметрів, зазначених у цьому критерії (наприклад, кегль, міжрядкові інтервали, оформлення

вимогам для рівня Е «Задовільно» (60-63 балів)	бібліографії); 15 балів – робота відповідає критеріям щодо кількості, але не щодо якості виконання дослідження, є значні проблеми з тим, що об’єкт чи предмет дослідження виходять за рамки теми або є вузькими, тобто не достатні для її розкриття, низька якість джерел і літератури, висновки слабкі, яким бракує конкретики. Авторська теоретична модель досліджуваного явища відсутня; 12 балів – робота є дослідженням з дуже низьким рівнем самостійності, має переважно репродуктивний характер. Тотального плагіату немає, але простежуються випадки компіляції; 9 балів – відгук наукового керівника наявний, рецензія позитивна, але вказані суттєві недоліки роботи; здобувач вищої освіти має одну публікацію за темою дослідження; 12-13 балів – виступ наявний, відповіді на запитання поверхові та/ або помилкові, жодного прикладу з дослідження, який би аргументував заявлені тези, не наводиться
Робота та захист НЕ відповідають мінімальним вимогам для одержання позитивної оцінки «Незадовільно» (до 60 балів)	8-11 балів – робота має суттєві повторювані проблеми з оформленням принаймні чотирьох параметрів, зазначених у цьому критерії (наприклад, шрифт, структурні елементи вступу, бібліографія, мовна грамотність); 9-14 балів – виконання за кількома параметрами не відповідає критеріям до змісту і структури дослідження, поділ на розділи й підрозділи виходить за рамки теми або хибує на непослідовність, висновки не подають вирішення поставлених завдань, загалом тема дослідження не розкрита; 8-11 балів – робота не є самостійним дослідженням, має реферативний характер, простежуються численні порушення вимог академічної доброчесності; 9 балів – відгук наукового керівника та рецензія наявні, але вказані суттєві недоліки роботи; здобувач не має публікації за темою дослідження; 1-11 балів – виступ наявний, відповіді на усі запитання відсутні та/ або хибні, у власній роботі здобувач вищої освіти не орієнтується

За результатами публічного захисту магістерської роботи ДЕК на закритому засіданні приймає рішення щодо оцінки магістерської роботи, при цьому враховується відгук керівника й зовнішнього рецензента. Це рішення приймається відповідно до результатів підрахунку середньо арифметичного суми балів, які були виставлені кожним членом комісії. Після обговорення набрані бали виставляються за 100-бальною шкалою (з округленням до цілого числа), переводяться в оцінку за університетською шкалою та за шкалою ЄКТС.

Таблиця 7.2

Шкала оцінювання знань здобувачів вищої освіти

Оцінка в балах	Оцінка за університетською шкалою	Оцінка за шкалою ЄКТС	
		Оцінка	Пояснення
90-100	<i>Відмінно</i>	A	відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок
82-89	<i>Добре</i>	B	вище середнього рівня з кількома помилками
74-81		C	в цілому правильне виконання з певною кількістю суттєвих помилок
64-73	<i>Задовільно</i>	D	непогано, але зі значною кількістю недоліків
60-63		E	виконання задовольняє мінімальним критеріям
35-59	<i>Незадовільно</i>	FX	з можливістю повторного складання

Якщо публічний захист кваліфікаційної роботи визнається незадовільним, атестаційна комісія рекомендує повторний захист (зі зміною теми або без зміни теми).

8. СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бочелюк В. та ін. Методика та організація наукових досліджень з психології. Київ: КНТ, 2024. 384 с.
2. Закон України «Про вищу освіту».
3. Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання: ДСТУ 8302:2015. Київ: ДП «УкрНДНЦ», 2016. 16 с.
4. Інформація та документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура та правила оформлювання: ДСТУ 3008:2015. Київ: ДП «УкрНДНЦ», 2016. 26 с.
5. Мазяр О. В. Методичні рекомендації до виконання курсових робіт для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 053 Психологія. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2023. 41 с.
6. Методичні рекомендації до написання кваліфікаційної роботи з психології для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 053 Психологія / Уклад.: К.П. Гавриловська, І.С. Загурська, Л.О. Котлова, Л.М. Фальковська. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2024. 60 с.
7. Музика О. Л. Курсові роботи з психології : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2007. 104 с.
8. Освітньо-професійна програма «Психологія. Психічне здоров'я особи та спільноти» другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності С4 Психологія. Житомир : ЖДУ імені Івана Франка, 2025.
9. Освітньо-професійна програма «Сімейна психологія» другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності С4 Психологія. Житомир : ЖДУ імені Івана Франка, 2025.
10. Положення про кваліфікаційну (дипломну) роботу в Житомирському державному університеті імені Івана Франка. 2024. 60 с.
11. Положення про організацію освітнього процесу Житомирського державного університету імені Івана Франка. Житомир, 2024. 147 с.
12. Стандарт вищої освіти України: другий (магістерський) рівень, галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки, спеціальність 053 «Психологія». 2019. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2019/04/25/053-psikhologiya-mag.pdf>
13. Туриніна О. Л. Методологія та методи психологічного дослідження: навч.-метод. посіб. Київ : ДП “Вид. дім “Персонал”, 2018. 206 с.

ДОДАТКИ

Додаток 1

Приклад оформлення титульної сторінки

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
Соціально-психологічний факультет
Кафедра соціальної та практичної психології

Реєстраційний № _____
Дата реєстрації _____

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ ПІД ЧАС КРИЗИ «СЕРЕДНЬОГО ВІКУ»

Кваліфікаційна робота
здобувача вищої освіти
другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності С4 Психологія
освітньої програми Психологія. Психічне
здоров'я особи та спільноти
або Сімейна психологія
21Мз-Псих3 групи
СІЧКАР Анни Миколаївни

Науковий керівник:
доцент кафедри соціальної та
практичної психології,
кандидат філософських наук, доцент
ПИРОГ Ганна Володимирівна

Рекомендовано до захисту
рішенням кафедри соціальної та практичної психології

Протокол № ____ від « ____ » _____ 20 ____ р.

Зав. кафедри _____ Наталія ПОРТНИЦЬКА

м. Житомир – 20 ____

Дата захисту _____

Результат
захисту

Оцінка		
за університетською шкалою	за 100 бальною шкалою	за шкалою ЄКТС

Голова ЕК

(підпис)

(Власне ім'я ПРІЗВИЩЕ)

Члени ЕК

(підпис)

(Власне ім'я ПРІЗВИЩЕ)

(підпис)

(Власне ім'я ПРІЗВИЩЕ)

(підпис)

(Власне ім'я ПРІЗВИЩЕ)

Секретар ЕК

(підпис)

(Власне ім'я ПРІЗВИЩЕ)

Приклад оформлення Змісту кваліфікаційної роботи

ЗМІСТ*

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ПАМ'ЯТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ З ТРАВМАМИ ГОЛОВНОГО МОЗКУ	10
1.1. Психологічні та фізіологічні основи пам'яті	10
1.2. Пам'ять в структурі когнітивних процесів військовослужбовців	16
1.3. Поняття травми головного мозку та її види	21
1.4. Особливості пам'яті військовослужбовців з травмами головного мозку	27
Висновки до розділу 1	33
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИ ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ПАМ'ЯТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ З ТРАВМАМИ ГОЛОВНОГО МОЗКУ	35
2.1. Процедура дослідження	35
2.2. Методи дослідження пам'яті військовослужбовців	40
2.2.1. Проба на запам'ятовування «10 слів»	40
2.2.2. Методика дослідження образної пам'яті	42
2.2.3. Методика «Піктограми»	43
2.2.4. Методика дослідження словесно-логічної пам'яті	45
2.2.5. Шкала впливу подій	46
2.2.6. Шкала стресостійкості	48
2.3. Вибірка дослідження	49
Висновки до розділу 2	51

* з кваліфікаційної роботи Маляр Л. Особливості пам'яті військовослужбовців з травмами головного мозку. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2024.

РОЗДІЛ 3. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПАМ'ЯТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ З ТРАВМАМИ ГОЛОВНОГО МОЗКУ	53
3.1. Аналіз результатів дослідження пам'яті військовослужбовців	53
3.1.1. Особливості вербальної пам'яті військовослужбовців	53
3.1.2. Особливості образної пам'яті військовослужбовців	60
3.1.3. Продуктивність опосередкованого запам'ятовування	62
3.1.4. Особливості словесно-логічної пам'яті	68
3.2. Інтрузії в структурі пам'яті військовослужбовців	71
3.3. Зв'язок резильєнтності та пам'яті у військовослужбовців	75
3.4. Практичні рекомендації для військовослужбовців із травмами головного мозку	79
Висновки до розділу 3	81
ВИСНОВКИ	85
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ	88
ДОДАТКИ	98

Приклад написання Вступу

ВСТУП*

Актуальність дослідження. Військовослужбовці, котрі виконують бойові завдання в зоні воєнних дій, перебувають в умовах, де часто бувають травми різного характеру, зокрема травми головного мозку. Травми головного мозку – одна з найгостріших актуальних проблем сьогодення України, оскільки внаслідок повномасштабної війни на території нашої країни ризик отримання черепно-мозкової травми мають як військовослужбовці, так і цивільні особи.

Черепно-мозкові травми (ЧМТ) спричиняють різноманітні когнітивні порушення, які виражаються в погіршенні пам'яті, уваги, проблемах стосовно сприйняття та засвоєння інформації, у зниженні когнітивних функцій та прийнятті інстинктивних рішень. Такі розлади набули поширення внаслідок російсько-української війни, що триває з 2014 року. Контузіям, струсам головного мозку та іншим травмам військовослужбовців не завжди приділяють достатньої уваги, хоча такі порушення мають значні наслідки для загального стану пізнавальних функцій, відповідно, від них і залежить ефективність виконання бойових завдань. Пам'ять є функцією, яка найчастіше погіршується після ЧМТ. Наслідки цього порушення виявляється тривалими і виснажливими для військовослужбовців, такими, які важко піддаються реабілітації й впливають на всю когнітивну сферу.

Дослідження пам'яті проводилися у межах культурно-історичного та діяльнісного підходів (Л. Виготський, П. Зінченко, О. Лурія, Ж. Піаже, О. Рибак), когнітивної психології (Дж. Андерсен, Е. Валентайн, Ф. Льюзер, Дж. Міллер, Т. Рібо, Дж. Уайлдінг). Багато вчених, психологів та дослідників вивчали проблему пам'яті в умовах війни, зокрема дослідження особливостей пам'яті бійців з ЧМТ під час тестування візуальної оперативної пам'яті на складні стимули (І. Зима, В. Кальниш, М. Макаруч, Н. Філімонова); особливості спогадів автобіографічної пам'яті в особливих умовах (О. Болотова); вплив важкої ЧМТ на зорову пам'ять (Дж. О'Горман, Д. Харріс, Д. Шум); вплив військових травматичних подій на пам'ять та психічне здоров'я (Ф. Габлер, Е. Кеффер, Дж. Крашенн, Б. Хаммел, Ф. Хемлін).¹

В останніх публікаціях на тему наслідків військових подій в Україні для військовослужбовців та цивільного населення відображено результати досліджень психологічних проблем учасників бойових дій, зокрема, особливості надання психологічної допомоги військовослужбовцям (Н. Агаєв, О. Кокун, Н. Лозінська, І. Пішко та ін.); особливості психічних станів учасників антитерористичної операції / операції об'єднаних сил (Г. Пирог, О. Шмиглюк та ін.); клінічні особливості розладів адаптації в умовах військового конфлікту в Україні (О. Самойлова та ін.); проблема контузії у медико-соціальному, психологічному і прогнозованому дискурсі (А. Атамас, Є. Забенько, М. Збитковський та ін.); мнестично-когнітивні та сомато-психічні наслідки бойового легкого травматичного ушкодження головного мозку (К. Проноза-Стеблюк, В. Стеблюк та ін.); реабілітація когнітивних порушень у пацієнтів з бойовими травматичними ураженнями головного мозку (І. Попова, І. Степаненко та ін.); соціально-психологічна реабілітація учасників АТО та методи психологічної допомоги (О. Друзь, Н. Марута, О. Матвейко, В. Стеблюк та ін.) тощо.

Отже, травми головного мозку можуть призвести до різних пошкоджень, зокрема змін в когнітивних функціях та погіршення пам'яті. Дослідження пам'яті в контексті черепно-мозкових травм сприятиме розробці кращих методів діагностики та лікування, а також розробці програми психологічної підтримки та реабілітації для військовослужбовців, які пережили подібні травми.

* з кваліфікаційної роботи Маляр Л. Особливості пам'яті військовослужбовців з травмами головного мозку. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2024.

Враховуючи ситуацію в нашій країні, велику кількість військових, які можуть стикатися з травмами головного мозку, та недостатнім вивченням та дослідженням даної проблеми, тема даної кваліфікаційної роботи «Особливості пам'яті у військовослужбовців з травмами головного мозку» є актуальною та важливою.

Об'єкт дослідження: пам'ять військовослужбовців.

Предмет дослідження: особливості пам'яті військовослужбовців з травмами головного мозку.

Гіпотези дослідження: пам'ять військовослужбовців з травмами головного мозку має наступні особливості:

- при тяжких травмах головного мозку продуктивність пам'яті нижче, ніж при легких;
- між резильєнтністю та продуктивністю пам'яті існує прямий зв'язок;
- між резильєнтністю та інтенсивністю інтрузивних спогадів існує обернений зв'язок.

Мета: визначити особливості пам'яті військовослужбовців з травмами головного мозку легкого та середнього ступеню.

Завдання:

1. Проаналізувати наукову літературу щодо впливу травм головного мозку на різні аспекти пам'яті та розробити теоретичну модель особливостей пам'яті військовослужбовців з травмами головного мозку.
2. Підібрати методики дослідження пам'яті у військовослужбовців з травмами головного мозку.
3. Емпіричним шляхом дослідити пам'ять військовослужбовців з травмами головного мозку легкого та середнього ступеню та визначити її особливості.
4. Розробити практичні рекомендації щодо відновлення пам'яті у військовослужбовців з травмами головного мозку.

Методологія дослідження. Методологічною та теоретичною основою дослідження стали сучасні українські дослідження наслідків бойового травматичного ушкодження головного мозку (Ю. Антонова-Рафі, В. Борисенко, О. Кузів, та ін.); дослідження пам'яті в структурі когнітивних процесів (Г. Бондарев, В. Горбунова, П. Круть та ін.); сучасні зарубіжні дослідження когнітивних процесів пам'яті (А. Ехлерс, М. Іган, Д. Кларк та ін.).

Методи дослідження: *теоретичні* – аналіз та узагальнення науково-психологічної літератури; *емпіричні* – інтерв'ю; методики дослідження образної, словесно-логічної пам'яті, «10 слів» О. Лурія, «Піктограми» Л. Виготського; психодіагностичні методики Шкала впливу подій (IES-R), Шкала стресостійкості (CD-RISC-10) Коннора-Девідсона; *статистичні* – коефіцієнт кореляції Пірсона і метод кутового перетворення Фішера; *порівняльний метод* – дослідження та порівняння особливостей пам'яті у військовослужбовців з травмами головного мозку легкого ступеня і помірного ступенів тяжкості.

Емпіричне дослідження здійснювалося у липні-серпні 2024 року. Загальну вибірку склали 60 військовослужбовців, з них – 30 осіб з травмами головного мозку легкого ступеня тяжкості і 30 осіб – з травмами помірного ступеня тяжкості.

Надійність і вірогідність дослідження забезпечуються узгодженістю теоретичного аналізу проблеми з підходами до її дослідження, застосуванням методів, які відображають мету та завдання дослідження.

Наукова новизна:

- *поглиблено* знання щодо особливостей пам'яті у військовослужбовців з травмами головного мозку різних ступенів тяжкості;
- *виявлено* обернений зв'язок між тяжкістю травми головного мозку та продуктивністю пам'яті, а також обернений помірний зв'язок між резильєнтністю та інтенсивністю проявів інтрузивних спогадів у військовослужбовців з легкими і помірними травмами головного мозку.

Теоретичне та практичне значення дослідження. Результати дослідження, практичні

рекомендації можна використати в роботі практичного психолога за-для відновлення пам'яті у військовослужбовців з травмами головного мозку.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження представлені на Всеукраїнській студентсько-викладацькій науково-практичній інтернет-конференції «Актуальні проблеми психічного здоров'я» (м. Житомир, 21 травня 2024 р.) та Регіональній студентсько-викладацькій науково-практичній інтернет-конференції «Проблеми психічного здоров'я у часі війни» (м. Житомир, 28 листопада 2024 р.).

Головні положення кваліфікаційної роботи відображені у **2 публікаціях**:

1. Маляр Л. Вплив черепно-мозкових травм на когнітивні та психічні функції військовослужбовців. *Актуальні проблеми психічного здоров'я* : збірник наукових праць за матеріалами Всеукраїнської студентсько-викладацької науково-практичної інтернет-конференції (21 травня 2024 р.). Житомир: Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2024. С. 50-52.

2. Пирог Г., Маляр Л. Особливості вербальної та образної пам'яті військовослужбовців з травмами головного мозку. *Проблеми психічного здоров'я у часі війни* : збірник наукових праць за матеріалами Регіональної студентсько-викладацької науково-практичної інтернет-конференції (28 листопада 2024 р.). Житомир: Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2024. С. 17-19.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та літератури (80 найменувань), додатків та анотації. Загальний обсяг роботи становить 120 сторінок, з них – 80 сторінок основного тексту.

Приклад написання Висновків**ВИСНОВКИ***

На основі проведеного дослідження пам'яті військовослужбовців з травмами головного мозку можна зробити висновки:

1. Теоретичний аналіз проблеми показав, що пам'ять – це психічний пізнавальний процес, який реалізується в запам'ятовуванні, збереженні, відтворенні та в забуванні індивідом життєвого досвіду. Черепно-мозкова травма (ЧМТ) викликає стан, який розвивається з часом і може мати тривалі наслідки для людини, зокрема, постійний головний біль, емоційну лабільність, депресію та когнітивні порушення. Наслідками ЧМТ для військовослужбовців є ПТСР, астения, контузія та ін. Проблема ЧМТ, отриманої під час бойових дій, ускладнюється травмуючим характером подій і виникненням психічних розладів.

На основі теоретико-методологічного аналізу проблеми розроблено теоретичну модель особливостей пам'яті військовослужбовців з травмами головного мозку. Погіршення пам'яті у військовослужбовців внаслідок ЧМТ відбувається при будь-якому ступені тяжкості ЧМТ. При цьому чим важче / складніша травма головного мозку, тим сильнішими є порушення короткочасної, образної, словесно-логічної та довготривалої пам'яті. Резильєнтність позитивно впливає на процеси пам'яті: чим вище резильєнтність, тим краще продуктивність пам'яті. Інтрузії негативно впливають на пам'ять військових і пов'язані з рівнем резильєнтності: низька резильєнтність збільшує частоту травмуючих спогадів.

2. Дослідження пам'яті військовослужбовців з травмами головного мозку проводилося в липні-серпні 2024 року на базі військового госпіталю м.Житомир. Стратегія дослідження пам'яті військовослужбовців має порівняльний характер – між групами з легким та помірним ступенем тяжкості ЧМТ. Для вивчення особливостей пам'яті військовослужбовців з травмами головного мозку було використано емпіричні методи: первинне структуроване інтерв'ю; методики дослідження образної, словесно-логічної та зорової видів пам'яті, «10 слів» О. Лурія, «Піктограми» Л. Виготського; психодіагностичні методики Шкала впливу подій (IES-R), Шкала стресостійкості (CD-RISC-10) Коннора-Девідсона; статистичні: коефіцієнт кореляції Пірсона і метод кутового перетворення Фішера.

3. За методикою «10 слів» О. Лурія було визначено, що у військовослужбовців з ЧМТ легкого і помірного ступенів тяжкості переважають середні показники короткочасної пам'яті, що свідчить про наявність поодиноких когнітивних порушень. Військові з легким ступенем ЧМТ демонструють кращі показники довготривалої пам'яті, ніж військові з помірним ступенем ЧМТ. Образна пам'ять військовослужбовців з травмами помірного ступеню є гіршою від військових з травмами легкого ступеню тяжкості. За методикою Л. Виготського «Піктограми» військовослужбовці з легкою ЧМТ під час першої проби продемонстрували вищу продуктивність запам'ятовування, ніж військовослужбовці з помірним ступнем ЧМТ; під час другої спроби піктограм рівень запам'ятовування знизився. Результати дослідження словесно-логічної пам'яті показують, що військові з легким ступнем ЧМТ демонструють краще функціонування словесно-логічної пам'яті, натомість військовослужбовці з помірним ступенем ЧМТ мають більші труднощі із словесним запам'ятовуванням. Було виявлено статистично значущі відмінності ($p \leq 0,05$) за методом кутового перетворення Фішера у всіх показниках пам'яті військовослужбовців з різним ступенем тяжкості травм головного мозку.

За методикою «Шкала впливу подій» у військових інтрузії, уникнення і гіперзбудження більш виражені у військовослужбовців з помірним ступенем тяжкості ЧМТ, ніж у військовослужбовців з легким ступенем ЧМТ, на статистично значущому рівні.

* з кваліфікаційної роботи Маляр Л. Особливості пам'яті військовослужбовців з травмами головного мозку. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2024.

Було виявлено прямий зв'язок резильєнтності військовослужбовців з продуктивністю всіх видів пам'яті та обернених – з уникненням, гіперзбудженням та інтенсивністю інтрузивних спогадів для військових з легкими і помірними травмами головного мозку, але зв'язок не є статистично значущим ($p > 0,05$).

4. Розроблено рекомендації, що сприятимуть покращенню пам'яті та зменшенню кількості інтрузій військовослужбовців після травми головного мозку різного виду складності. Для кращої реабілітації варто застосовувати мнемотехніки, TRE-методику, когнітивно-поведінкову терапію, техніки біодинамічної краніосакральної терапії і методики усвідомленості, а також підвищувати рівень резильєнтності військовослужбовців.

Отже, гіпотеза дослідження підтверджена частково:

- при тяжких травмах головного мозку продуктивність пам'яті військовослужбовців нижче, ніж при легких на статистично значущому рівні;
- між резильєнтністю, продуктивністю пам'яті та інтрузіями було виявлено зв'язки, але вони не є статистично значущими.

Дослідження може бути використано для розробки низки подальших досліджень, які стосуються пам'яті військовослужбовців з травмами головного мозку. Його результати можуть бути використані у роботі психолога для розробки методів діагностики, комплексних реабілітаційних програм, спрямованих на покращення, відновлення пам'яті та психологічну підтримку військовослужбовців, що є надзвичайно важливими для покращення якості життя військовослужбовців, які зазнали травм головного мозку.

Приклади оформлення бібліографічних описів у Списку використаних джерел і літератури

Оформлення **Списку використаних джерел і літератури** повинно відповідати вимогам ДСТУ 8302:2015 (згідно наказу МОН № 40 від 12.01.2017 р.). У процесі складання списку використаних джерел та літератури необхідно дотримуватися зазначених у стандарті форм запису, наприклад:

Окремі видання з одним, двома або трьома авторами

- Туриніна О. Л. Методологія та методи психологічного дослідження. Київ : ДП “Вид. дім “Персонал”, 2018. 206 с.
- Пирог Г. В., Бодашевська Ю. С. Обери свій професійний шлях: Робочий зошит для школярів та студентів. Житомир: ГС «Дім ветерана», 2021. 30 с.

Книги під назвою (без автора)

- Проблеми психічного здоров'я у часі війни : Збірник наукових праць [за матеріалами Регіональної студентсько-викладацької науково-практичної інтернет-конференції (28 листопада 2024 р.)] / Ред. колегія: К. Гавриловська, І. Загурська, Г. Пирог, Ю. Дем'янчук / Житомир: Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2025. 143 с.

Статті з періодичних видань

- Портницька Н. Ф., Савиченко О. М., Тичина І. М. Психічне здоров'я педагогів в умовах війни. *Журнал соціальної та практичної психології*. 2025. № 5. С. 40–48.

Статті з неперіодичних видань, зокрема, наукових збірників, матеріалів конференції

- Пирог Г., Сироватка М. Переживання травматичних подій вимушено переміщеними українцями. *Актуальні проблеми психічного здоров'я : Збірник наукових праць [за матеріалами Всеукраїнської студентської інтернет-конференції (21 травня 2024 р.)]*. Житомир: Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2024. С. 292-296.

Публікації з більше ніж трьома авторами

- Портницька Н. Ф. та ін. Ефективність програми «Психосоціальна підтримка для освітян». *Журнал соціальної та практичної психології*. 2024. № 4. С. 48–55.

Автореферати дисертацій

- Мазяр О. В. Генезис і динаміка дисонансів особистості: системний підхід : автореф. дис. ... докт. псих. наук : 19.00.01 / Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України. Київ, 2021. 44 с.

Частини з окремих видань, колективних праць (монографій тощо)

- Пирог Г. В. Психологічні особливості та проблеми професійного становлення студентів-психологів. *Особистісне зростання в умовах трансформації сучасного суспільства : колективна монографія*. Житомир, 2020. С. 192-201.

Електронні ресурси

- Pyroh H. Psychologiczne czynniki edukacji religijnej: mechanizmy kształtowania wiary. *Scientific Journal of Polonia University*. №68 (1). 2025. P. 127-136. URL: <http://pnar.ap.edu.pl/index.php/pnar/article/view/1446> (дата звернення: 17.06.2025)

**Приклад оформлення Списку використаних джерел і літератури у
кваліфікаційній роботі**

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Владленова І. В. Посткоронавірусний світ: криза в національній безпеці та мрії про «суспільство споживання». *Гілея: науковий вісник*. 2020. Вип. 165 (№ 5). С. 165-168.
2. Єсип М. З. Релігійні уявлення віруючих з різними копінг-стратегіями : дис. ... канд. псих. наук : 19.00.01. Львів, 2012. 261 с.
3. Конотоп Л. Г. Релігійна свідомість: методологічні аспекти дослідження. *Вісник НАУ. Серія: Філософія. Культурологія*. 2019. № 1 (29). С. 21-25.
4. Кривенко Ю. В., Адаховська Н. І. Право на віросповідання в умовах пандемії коронавірусу Covid-19. *Епідемії в Європі і право: від Риму до Covid-19* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 12 черв. 2020 р.). Одеса: Видавничий дім «Фенікс», 2020. С. 43-45.
5. Пирог Г. В. Психологічні аспекти функціонування релігійних цінностей (християнський аспект). *Українське релігієзнавство* : Бюлетень Української асоціації релігієзнавців і Відділення релігієзнавства Інституту філософії імені Г. С. Сковороди НАН України. 2006. № 39. С. 93-102.
6. Психологічна профілактика і гігієна особистості у протидії пандемії Covid-19 : Методичний посібник / за ред. В. В. Рибалки. Київ : Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих ім. І. Зязюна НАПН України, 2020. 123 с.
7. Система моніторингу поширення епідемії коронавірусу. URL: <https://covid19.rnbo.gov.ua> (дата звернення: 25.05.2023).
8. Harris K. A., Howell D.S., Spurgeon D.W. Faith Concepts in Psychology: Three 30-Year Definitional Content Analyses. *Psychology of religion and spirituality*. 2018. № 10 (1). P. 1-29.

Приклад оформлення додатків

ДОДАТКИ

Додаток 1*

Первинні результати дослідження образної пам'яті військовослужбовців

№ досл.	Кількість зображень, що запам'яталися (максимум=10)	Правильна послідовність (за кожне 10 балів)	Неправильна послідовність (за кожне 5 балів)	Ступінь тяжкості ЧМТ
1	4		20	Помірна
2	10	100		Помірна
3	9		45	Помірна
4	8	80	5	Помірна
5	8		40	Легка
6	9	90	5	Помірна
7	9	90		Легка
8	5		30	Помірна
9	3	30	20	Легка
10	10	100		Легка
11	10	100		Помірна
12	10	100		Легка
13	7	40	30	Легка
14	7	60	5	Легка
15	9	90		Легка
16	8	30	25	Помірна
17	2	20		Легка
18	8	20	30	Помірна
19	10	100		Легка
20	6	50	25	Помірна
21	7	50	10	Легка
22	9	70	5	Помірна
23	5	50	5	Помірна
24	9	90		Помірна
25	5	50		Помірна
26	5	50	5	Помірна
27	4	20	10	Легка
28	1	10		Помірна
29	9	20	30	Легка
30	8	80	5	Помірна

* з кваліфікаційної роботи Маляр Л. Особливості пам'яті військовослужбовців з травмами головного мозку. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2024.

Приклад анотації

АНОТАЦІЯ*

Маляр Л. Ф. Особливості пам'яті військовослужбовців з травмами головного мозку : другий (магістерський) рівень вищої освіти : спеціальність С4 Психологія, освітня програма Психологія. Психічне здоров'я особи та спільноти / Житомирський державний університет імені Івана Франка. Житомир, 2024. 120 с.

Об'єкт дослідження – пам'ять військовослужбовців.

Предмет дослідження – особливості пам'яті військовослужбовців з травмами головного мозку.

Мета дослідження – визначити особливості пам'яті військовослужбовців з травмами головного мозку легкого та середнього ступеню. Основні завдання дослідження: проаналізувати наукову літературу щодо впливу травм головного мозку на різні аспекти пам'яті та розробити теоретичну модель особливостей пам'яті військовослужбовців з травмами головного мозку; підібрати методики дослідження пам'яті у військовослужбовців з травмами головного мозку; емпіричним шляхом дослідити пам'ять військовослужбовців з травмами головного мозку легкого та середнього ступеню та визначити її особливості; розробити практичні рекомендації щодо відновлення пам'яті у військовослужбовців з травмами головного мозку.

Для вивчення особливостей пам'яті у військовослужбовців з травмами головного мозку було використано методи: теоретичні – аналіз та узагальнення наукової літератури; емпіричні – інтерв'ю; методики дослідження образної, словесно-логічної пам'яті, «10 слів» О. Лурія, «Піктограми» Л. Виготського; психодіагностичні методики Шкала впливу подій (IES-R), Шкала

* з кваліфікаційної роботи Маляр Л. Особливості пам'яті військовослужбовців з травмами головного мозку. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2024.

стресостійкості (CD-RISC-10) Коннора-Девідсона; статистичні – коефіцієнт кореляції Пірсона і метод кутового перетворення Фішера.

Дослідження проводилось на базі військового госпіталю м. Житомир. Вибірку дослідження склали: 60 військовослужбовців з травмами головного мозку (ЧМТ), з них 30 військовослужбовців – з ЧМТ легкого ступеня тяжкості, 30 військовослужбовців – з ЧМТ помірного ступеня тяжкості.

Емпіричне дослідження показало, що військовослужбовці з легким ступенем ЧМТ мають кращі результати показників усіх видів пам'яті, ніж у військовослужбовців з помірним ступенем ЧМТ. Було виявлено статистично значущі відмінності ($p \leq 0,05$) за методом кутового перетворення Фішера у всіх показниках пам'яті військовослужбовців з різним ступенем тяжкості травм головного мозку.

За коефіцієнтом кореляції Пірсона було виявлено прямий зв'язок резильєнтності військовослужбовців з продуктивністю всіх видів пам'яті та обернений – з уникненням, гіперзбудженням та інтенсивністю інтрузивних спогадів для військових з легкими і помірними травмами головного мозку, але зв'язок не є статистично значущим ($p > 0,05$).

Із врахуванням отриманих результатів були розроблені практичні рекомендації для військовослужбовців із травмами головного мозку.

Дослідження може бути використано для розробки низки подальших досліджень, його результати можуть бути використані у роботі психолога для розробки методів діагностики, комплексних реабілітаційних програм, спрямованих на покращення, відновлення пам'яті та психологічну підтримку військовослужбовців, що є надзвичайно важливими для покращення якості життя військовослужбовців, які зазнали травм головного мозку.

Ключові слова: пам'ять, черепно-мозкова травма, травма головного мозку, травматична пам'ять, військовослужбовці, резильєнтність, реабілітація.

Приклад оформлення назв і нумерації розділів, підрозділів, пунктів, а також цитувань

РОЗДІЛ 1

**ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ ТРИВОЖНОСТІ
ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

1.1. Психологічні підходи до проблеми тривожності

В психології проводилось багато досліджень на тему тривожності, і аналіз теорій допомагає краще зрозуміти природу тривоги та шляхи її подолання...

... У роботах американського психолога Карла Роджерса тривожність розглядається як емоційна реакція на внутрішні протиріччя особистості, відчуття скованості та напруженості, яке не завжди можна усвідомити [43].

... Як відзначив А. Моруа, «перспектива важкого випробування іноді діє сильніше за найпотужніший проніс. Тривога й страх – самі по собі хвороби; нашаровуючись на іншу хворобу, вони ускладнюють її протікання» [31, с. 65]...

Отже, аналіз теорій тривожності показав, що досліджуваний феномен є багатограним і різноманітним у своїх проявах, формах і видах. Сучасні концепції представляють два основні підходи до розуміння природи тривожності: з одного боку, як вроджену людську властивість, з іншого – як реакцію на небезпечні зовнішні умови.

1.2. Соціальна тривожність як об'єкт психологічних досліджень

1.2.1. Феноменологія соціальної тривожності. Соціальна тривожність є однією із найпоширеніших у сфері психічного здоров'я...

* з кваліфікаційної роботи Нестерчук О. Особливості соціальної тривожності здобувачів вищої освіти різних форм здобуття освіти. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2024.

Житомирський державний університет імені Івана Франка

Факультет

Соціально-психологічний

Кафедра

Соціальної та практичної психології

Рівень вищої освіти

Другий (магістерський)

Спеціальність

С4 Психологія

Освітня програма

Психологія. Психічне здоров'я особи та спільноти
або Сімейна психологія**ЗАТВЕРДЖУЮ**

Завідувач кафедри

соціальної та практичної психології

_____ Наталія ПОРТНИЦЬКА

«__» _____ 20__ року

**ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ**

(ПІБ)

Тема кваліфікаційної роботи _____

Науковий керівник роботи _____

(ПІБ керівника)

(науковий ступінь, вчене звання, посада керівника)

Затверджено наказом ЖДУ імені Івана Франка № _____ від «__» _____ 20__ р.

Термін подання здобувачем вищої освіти роботи _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

	Етапи виконання кваліфікаційної роботи	Термін виконання	Примітка
1	Знайомство з методичними рекомендаціями до написання кваліфікаційної роботи з психології магістерського рівня. Вибір наукового керівника та теми кваліфікаційної роботи. Заповнення Завдання на кваліфікаційну роботу здобувача та узгодження Календарного плану виконання магістерського дослідження з науковим керівником	Вересень-жовтень 20__ р.	
2	Розробка структури (плану) роботи, написання Змісту . Пошук наукових джерел з тематики дослідження, складання Списку використаних джерел та літератури	Жовтень-листопад 20__ р.	
3	Написання Вступу кваліфікаційної роботи	Листопад 20__ р.	
4	Проведення теоретичного аналізу досліджуваної проблеми. Розробка теоретичної моделі досліджуваного явища. Написання 1 розділу роботи	Листопад-січень 20__ р.	
	Звіт ування	Січень	

5	Планування організації емпіричного дослідження. Підбір методів та методик емпіричного дослідження. Написання 2 розділу роботи	Лютий- березень 20__ р.	
6	Підготовка 1 публікації (тез) з теми роботи, а саме апробація теоретичної моделі досліджуваного явища	Березень- квітень 20__ р.	
7	Проведення емпіричного дослідження . Первинна обробка результатів емпіричного дослідження	Квітень- червень 20__ р.	
	Звітування	Червень	
8	Кількісна та якісна обробка результатів емпіричного дослідження, їхній аналіз. Складання практичних рекомендацій за результатами дослідження. Написання 3 розділу	Червень- вересень 20__ р.	
9	Оформлення висновків, списку використаних джерел, додатків магістерської роботи. Підготовка повного чорнового варіанту роботи для вчитки науковим керівником	Вересень- жовтень 20__ р.	
10	Підготовка 2 публікації (тез або статті) з теми роботи, а саме апробація результатів емпіричного дослідження	Вересень- жовтень 20__ р.	
11	Усунення зауважень, врахування рекомендацій наукового керівника	До 1.11.20__ р.	
12	Перевірка роботи на унікальність . Отримання відгуку на роботу від наукового керівника	До 10.11.__ р.	
13	Підготовка презентації та тексту виступу для попереднього захисту роботи	До 10.11.__ р.	
14	Попередній захист роботи	До 15.11.__ р.	
15	Рецензування кваліфікаційної роботи зовнішнім рецензентом	Листопад 20__ р.	
16	Чистове оформлення роботи. Роздрукувати , зшити та здати на кафедру готову роботу	15.11- 1.12.20__ р.	
17	Захист магістерської роботи	Грудень 20__ р.	

Здобувач вищої освіти

(підпис)

(Власне ім'я ПРІЗВИЩЕ)

Науковий керівник роботи

(підпис)

(Власне ім'я ПРІЗВИЩЕ)

Приклад теоретичної моделі досліджуваного явища*

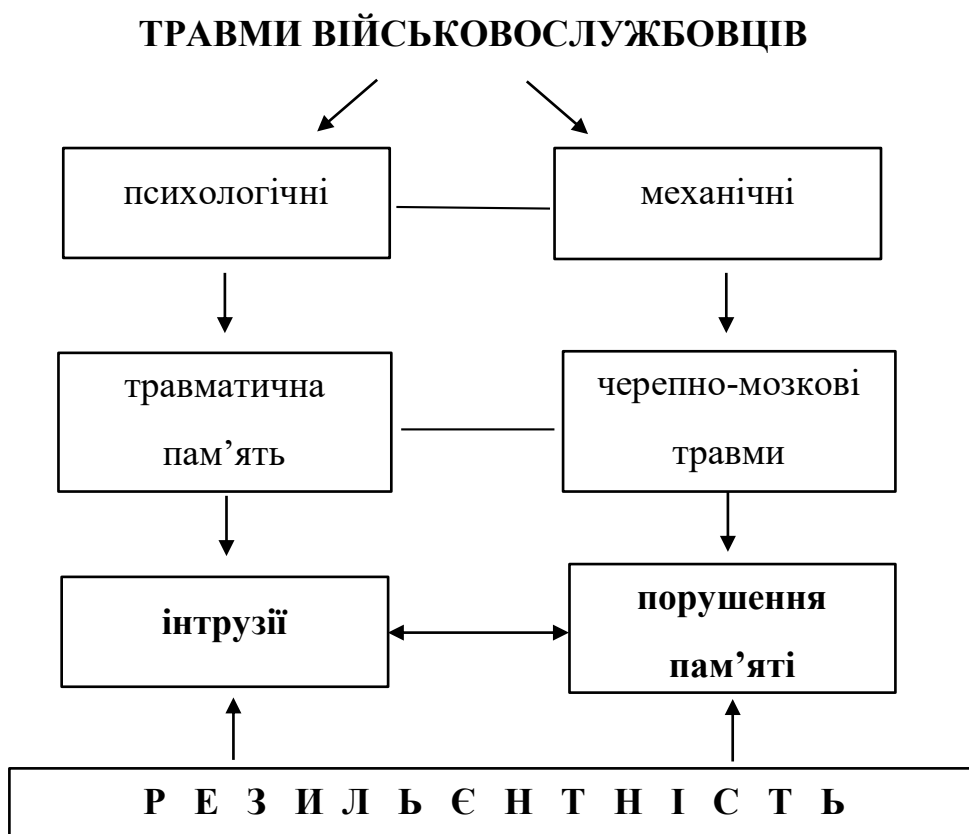

Рис. 1.4. Теоретична модель пам'яті військовослужбовців з черепно-мозковими травмами

* з кваліфікаційної роботи Маляр Л. Особливості пам'яті військовослужбовців з травмами головного мозку. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2024.

Приклад висновків до розділу 1

Висновки до розділу 1*

Теоретичний аналіз проблеми пам'яті військовослужбовців з травмами головного мозку дозволяє зробити наступні висновки:

1. Пам'ять – це психічний пізнавальний процес, який реалізується в запам'ятовуванні, збереженні, відтворенні та забуванні індивідом життєвого досвіду. На сьогодні немає усталеного наукового підходу у вивченні пам'яті, а складність дослідження процесів пам'яті виражається в кількох аспектах: багатовимірність процесів; індивідуалізм, вплив емоцій і мотиваційних факторів; нейрофізіологічні особливості; динамічність і змінність.

2. Високий рівень стресу, недостатній сон та психологічні розлади, зокрема ПТСР, негативно впливають на пам'ять і загальні когнітивні функції військових. Тому вони потребують системної психологічної підтримки для покращення пам'яті та допомоги в адаптації до цивільного життя.

3. Черепно-мозкова травма (ЧМТ) – це стан, який розвивається з часом і може мати тривалі наслідки для людини, що часто включають постійний головний біль, емоційну лабільність, депресію та когнітивні порушення. Наслідками ЧМТ можуть бути ПТСР, астенія, контузія тощо. Проблема отриманої під час бойових дій ЧМТ ускладнюється травмуючим характером подій і виникненням психічних розладів.

4. ЧМТ легкого ступеня впливають на епізодичну та короткочасну пам'ять, середнього – на різні види пам'яті в залежності від індивідуальних, психічних і фізіологічних особливостей, важкого – на зорову пам'ять, моторну, також викликають ускладнення з довільним запам'ятовуванням і відтворенням інформації та автобіографічних подій.

5. Погіршення пам'яті у військовослужбовців внаслідок ЧМТ відбувається при будь-якому ступені її тяжкості. При цьому чим важче / складніша травма головного мозку, тим сильнішими є порушення пам'яті. Резильєнтність позитивно впливає на процеси пам'яті: чим вище резильєнтність, тим краще продуктивність пам'яті.

6. Інтрузії, як частина травматичної пам'яті військовослужбовців, виникають без бажання самої людини і супроводжуються повторним переживанням травматичної події. Інтрузії негативно впливають на пам'ять військових і пов'язані з рівнем резильєнтності: низька резильєнтність збільшує частоту травмуючих спогадів.

7. Реабілітація військовослужбовців має включати медичні та психологічні заходи для відновлення пам'яті і зменшення частотності інтрузивних спогадів, а реадaptaція спрямована на соціальну адаптацію та підвищення рівня резильєнтності.

* з кваліфікаційної роботи Маляр Л. Особливості пам'яті військовослужбовців з травмами головного мозку. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2024.

Приклад висновків до розділу 2

Висновки до розділу 2*

За результатами організаційного етапу дослідження пам'яті військовослужбовців з травмами головного мозку можна зробити висновки:

1. Для дослідження пам'яті військовослужбовців з травмами головного мозку легкого і помірного ступенів важкості було обрано неекспериментальну стратегію зіставлення.

2. Для емпіричного вивчення пам'яті було обрано методики: «10 слів» О. Лурія, методики дослідження образної і словесно-логічної типів пам'яті, «Піктограми» Л. Виготського на виявлення продуктивності опосередкованого запам'ятовування. Для виявлення травматичних спогадів використано «Шкалу впливу подій». Для дослідження взаємозв'язку рівня резильєнтності застосовано «Шкалу стресостійкості» Коннора – Девідсона-10.

3. Обробка результатів дослідження передбачає кількісний і якісний аналіз, а також зіставлення результатів дослідження військовослужбовців з легким ступенем тяжкості ЧМТ і військовослужбовців із помірним ступенем тяжкості ЧМТ. Для перевірки статистичних відмінностей у показниках пам'яті між групами військовослужбовців з різним рівнем тяжкості ЧМТ застосовані коефіцієнт кореляції Пірсона і метод кутового перетворення Фішера.

4. В дослідженні взяли участь 60 військовослужбовців із закритою ЧМТ, з них 30 з травмами легкого і 30 помірного ступеня тяжкості. Більшість старші 35 років, мають середню спеціальну освіту та бойовий досвід від трьох років, військовослужбовці відчують психологічну підтримку від рідних. Більшість опитаних відзначають труднощі із запам'ятовуванням, повідомляють про часті інтрузивні спогади.

5. Дотримання послідовності етапів дослідження і використання обраних методик забезпечує вивчення компонентів теоретичної моделі, що в цілому дозволяє ефективно здійснити процедуру, отримати повну інформацію про особливості пам'яті військовослужбовців з травмами головного мозку.

* з кваліфікаційної роботи Маляр Л. Особливості пам'яті військовослужбовців з травмами головного мозку. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2024.

Приклад висновків до розділу 3

Висновки до розділу 3*

За результатами емпіричного дослідження пам'яті військовослужбовців з травмами головного мозку можна зробити наступні висновки:

1. За методикою «10 слів» О. Лурія у досліджуваних військових переважають середні показники короточасної пам'яті – у 46,7% з легким ступенем тяжкості ЧМТ, у 53,3% з помірним ступенем тяжкості, що свідчить про наявність поодиноких когнітивних порушень. Військові з легким ступенем ЧМТ демонструють кращі показники довготривалої пам'яті, ніж військові з помірним ступенем ЧМТ.

2. Образна пам'ять військовослужбовців з ЧМТ помірного ступеня є гіршою на відміну від військових з травмами легкого ступеня тяжкості – 26,7% військових з легкими ЧМТ демонструють високий рівень образної пам'яті, тоді коли серед військових з помірним ступенем травми лише 10% мають подібні показники. Більшість військових (50%) з помірними ЧМТ демонструють низький рівень образної пам'яті, що свідчить про серйозні когнітивні порушення: інтерференцію сприймання зорових образів.

3. За методикою Л. Виготського «Піктограми» військовослужбовці з легкою ЧМТ продемонстрували вищу продуктивність запам'ятовування (90%), ніж військовослужбовці з помірним ступенем ЧМТ (66,7%). При цьому у легких випадках ЧМТ висока нейропластичність і довготривала пам'ять залишаються відносно непорушеними, тоді коли помірні травми значно вплинули на продуктивність операцій запам'ятовування.

4. Результати дослідження словесно-логічної пам'яті показують, що військові з легким ступенем ЧМТ демонструють краще функціонування вербальної пам'яті: 6,7% – відмінно, 26,7% – дуже добре, 26,7% – добре, 30% – задовільно, 10% – погано. Натомість військовослужбовці з помірним ступенем ЧМТ мають більші труднощі із словесним запам'ятовуванням: 3,3% – відмінно, 13,3% – дуже добре, 26,7% – добре, 30% – задовільно, 26,7% – погано.

5. За методикою «Шкала впливу подій» визначено суттєві відмінності в психологічних реакціях на травматичний досвід військовослужбовців з легким і помірним ступенем тяжкості ЧМТ. Уникнення більш виражене у військовослужбовців з помірною ЧМТ (13,33%), ніж із легкою (6,67%). Інтрузії частіше зустрічаються у військових із помірною ЧМТ (26,67%), ніж з легкою (10%). Гіперзбудження вище у військовослужбовців з помірним ступенем тяжкості ЧМТ (30%), ніж з легкою (16,67%).

* з кваліфікаційної роботи Маляр Л. Особливості пам'яті військовослужбовців з травмами головного мозку. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2024.

6. Вищий за середній рівень резильєнтності характерний для 23,3% військових із легкою ЧМТ та для 13,3% – з помірною ЧМТ. Середній рівень властивий для 26,7% військових з легкою ЧМТ і 16,7% – з помірною ЧМТ. Нижчий за середній рівень трапляється набагато частіше у військових з помірним ступенем тяжкості ЧМТ 33,3%, що свідчить про знижену здатність справлятися зі стресом та вищу схильність до інтрузивних спогадів.

7. За методом кутового перетворення Фішера виявлено статистично значущі відмінності ($p \leq 0,05$) у всіх видах пам'яті між військовими з легкою та помірною травмами.

8. За коефіцієнтом кореляції Пірсона між резильєнтністю та різними видами пам'яті (короткотривалою, довготривалою, образною, словесно-логічною, продуктивністю запам'ятовування та відтермінованою пробою) зв'язок прямий. Це означає, що чим вищий рівень резильєнтності, тим кращі показники пам'яті. Усі встановлені зв'язки між резильєнтністю та пам'яттю (незалежно від ступеня тяжкості ЧМТ) не є статистично значущими ($p > 0,05$).

9. Зв'язок резильєнтності з уникненням і гіперзбудженням у військових з легкою ЧМТ є оберненим слабким, а з помірною ЧМТ – оберненим помірним, статистично не значущим ($p > 0,05$). Виявлено обернений помірний зв'язок між резильєнтністю та інтенсивністю інтрузивних спогадів, але він не є статистично значущим ($p > 0,05$).

10. Запропоновано рекомендації, що сприятимуть покращенню пам'яті та зниженню вірогідності інтрузій військовослужбовців після травми головного мозку різного виду складності.

Приклад Відгуку наукового керівника**ВІДГУК**

**на кваліфікаційну роботу здобувача вищої освіти
другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності С4 Психологія,
освітньої програми Психологія. Психічне здоров'я особи та спільноти
21 Мз-ПсихП групи заочної форми здобуття освіти
соціально-психологічного факультету
Житомирського державного університету імені Івана Франка
ПЕТРЕНКО Наталії Василівни
на тему: «Особливості переживання стресу жінками, які перебувають
у відпустці по догляду за дитиною»**

Магістерська робота Наталії Петренко присвячена дослідженню переживання стресу особливою категорією жінок, які мають специфічні фактори стресу і під час війни є особливо вразливими. Це жінки, які перебувають у відпустці по догляду за дитиною.

Кваліфікаційна робота має виважену структуру: складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків.

У *вступі* визначено теоретичне і практичне значення дослідження, а також його наукову новизну, коректно сформульовано гіпотезу і підібрано методи дослідження. У *першому розділі* визначено поняття стресу та стресові ситуації, які мають жінки, які знаходяться у відпустці для догляду за дитиною, а також способи подолання та переживання стресу; представлено теоретичну модель дослідження. У *другому розділі* надано план організації та обґрунтовано методи емпіричного дослідження відповідно до особливостей вибірки та визначених завдань. У *третьому розділі* подано результати емпіричного дослідження, їхній аналіз та інтерпретація, які продемонстрували взаємозалежність між емоційним виснаженням жінок у відпустці по догляду за дитиною та їхнім ставленням до дітей і ресурсами подолання стресу. Здобувачка запропонувала програму подолання стресу для жінок у відпустці по догляду за дітьми.

Кваліфікаційна робота має теоретичне та практичне значення, що полягає у можливості застосування результатів дослідження у консультативній та психотерапевтичній роботі, а також для створення тренінгів для жінок, які перебувають у відпустці по догляду за дитиною.

Основні результати кваліфікаційної роботи були представлені на 2 конференціях та викладені у 2 публікаціях.

Однак, до роботи є деякі зауваження щодо наявних помилок в тексті та недоліків в оформленні, використання термінології.

За час написання магістерської роботи здобувачка систематично з'являлась на консультації, адекватно реагувала на зауваження наукового керівника, виявила власний погляд на досліджувану проблему. У процесі виконання магістерської праці вона зарекомендувала себе як зацікавлена дослідниця, яка має достатній рівень знань і вміння спланувати, організувати та провести психологічне дослідження.

Отже, магістерська робота Наталії Петренко «Особливості переживання стресу жінками, які перебувають у відпустці по догляду за дитиною» є самостійним, завершеним дослідженням, відповідає формальним і змістовим вимогам і має практичне та теоретичне значення.

Робота заслуговує на позитивну оцінку, рекомендована оцінка: «добре».

Кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри соціальної та практичної психології
Житомирського державного університету ім.І.Франка

Ганна ПИРОГ

Приклад Рецензії на магістерську роботу

РЕЦЕНЗІЯ

на кваліфікаційну роботу здобувача вищої освіти
другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності С4 Психологія
освітньої програми Психологія. Психічне здоров'я особи та спільноти
21 Мз-ПсихП групи заочної форми здобуття освіти
соціально-психологічного факультету
Житомирського державного університету імені Івана Франка
ВИГОВСЬКОЇ Марії Петрівни
на тему: «Переживання травматичних подій в осіб
з досвідом вимушеного переміщення»

Актуальність магістерської роботи Марії Виговської викликана потребою вивчення особливостей переживання травматичних подій особами з досвідом вимушеного переміщення, зокрема які виїхали закордон під час війни.

Кваліфікаційна робота відповідає вимогам до наукових робіт відповідного рівня і має виважену структуру: складається зі вступу, трьох розділів, загальних висновків, списку літератури та додатків. Вступ містить актуальність роботи, об'єкт, предмет, мету, завдання, гіпотезу, теоретичні засади, методи дослідження, теоретичне та практичне значення.

Зміст роботи повністю відповідає темі: розглядаються теоретичні засади переживання травматичних подій у осіб з досвідом вимушеного переміщення; детально викладаються організація, методи та результати емпіричного дослідження переживання травматичних подій українцями, що під час війни виїхали в Німеччину. Для оптимізації психічного стану українців закордоном запропонована програма психологічної підтримки вимушено переміщених осіб в комплексі з тренінгом.

Дане дослідження сприяє розумінню переживання травматичних подій українцями, які вимушено виїхали у Німеччину під час війни, зокрема відображено зв'язок між психічними станами та використанням копінг-стратегій. Теоретична значущість полягає у поглибленні знань про психологічні реакції та адаптаційні процеси вимушено переміщених осіб. Практична значущість дослідження полягає у можливості застосування його результатів у психологічному консультуванні та психотерапії для розробки ефективних програм підтримки та реабілітації вимушено переміщених осіб, сприяючи їхньому психологічному благополуччю та адаптації в нових умовах. Розроблений тренінг може бути використаний в роботі практичного психолога з групами українців, що через війну вимушено виїхали закордон.

Магістерська робота має значні досягнення, включаючи теоретичну та практичну цінність. У дослідженні детально розглянуто переживання травматичних подій у осіб з досвідом вимушеного переміщення, а також проаналізовано їхні копінг-стратегії. Робота пропонує цінні рекомендації для психологічного консультування та підтримки вимушено переміщених осіб.

В цілому, кваліфікаційна робота **Виговської Марії на тему: «Переживання травматичних подій в осіб з досвідом вимушеного переміщення»** є самостійним і завершеним дослідженням. Робота відповідає формальним і змістовим вимогам до робіт даного типу, має вагоме теоретичне та практичне значення і заслуговує на високу позитивну оцінку.

Рецензент:
Посада,
науковий ступень, вчене звання

Ім'я ПРИЗВИЩЕ

Рекомендації щодо презентації кваліфікаційної роботи на захист

Презентація кваліфікаційної роботи створюється у програмі PowerPoint. Вона складається з окремих слайдів, кожен з яких містить інформацію, що має узгоджуватися із текстом доповіді.

Рекомендована кількість слайдів – 9-10:

- На 1 слайді прописується тема роботи, прізвище та ім'я автора кваліфікаційної роботи та наукового керівника;
- На 2 слайді – об'єкт, предмет, мета, гіпотеза дослідження;
- На 3 слайді представляється графічне зображення теоретичної моделі дослідження;
- На 4 слайді надаються організація емпіричного дослідження: план/стратегія і методики емпіричного дослідження, вибірка, тощо;
- На наступних слайдах (5-8) представляються стислі результати емпіричного дослідження з математичним обґрунтуванням, які ілюструються діаграмами, таблицями тощо;
- На 9 слайді – стисло і структуровано практичні рекомендації / тренінг / розвіткова програма тощо;
- На 10 слайді – висновок щодо підтвердження гіпотези та досягнення мети.

Основні рекомендації до відображення тексту, кольорів та графічних зображень на слайдах:

- фон презентації має бути нейтральним, кращий варіант – білий колір;
- кольори шрифту та ілюстрацій на слайді мають полегшувати, а не заважати сприйманню інформації;
- розмір шрифту має бути «читабельним», тобто не меншим за 16 пунктів;
- всі рисунки та таблиці, які вставляються у презентацію, мають мати назву.

Навчальне видання

**ПИРОГ Ганна Володимирівна
ПОРТНИЦЬКА Наталія Федорівна**

**Методичні рекомендації
до написання магістерських робіт з психології**

Методичні рекомендації